

Kęstutis PUKELIS, Nora PILEIČKIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas • Vytautas Magnus University

KAI KURIŲ LIETUVOS UNIVERSITETŲ IR KOLEGIJŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ KOKYBĖS YPATUMAI: STUDIJŲ REZULTATŲ PARADIGMA

STUDY PROGRAMME QUALITY PECULIARITIES AT SOME LITHUANIAN UNIVERSITIES AND COLLEGES: STUDY OUTCOMES PARADIGM

SANTRAUKA

Straipsnyje pristatomi keturių Lietuvos aukštųjų mokyklų (dviejų universitetų ir dviejų kolegijų) studijų programų vadovų profesinio tobulėjimo poreikių tyrimo rezultatai, patikslinta studijų programų vadovų profesinio tobulėjimo poreikių tyrimo metodika didaktinės kvalifikacijos sityje rengiant, realizuojant ir gerinant studijų programas studijų rezultatų paradigmoje. Tyrime dalyvavo 149 (84 universitetų ir 65 kolegijų) studijų programų vadovai. Šiuo tyrimu siekiama plėtoti tolesnę diskusiją apie studijų programų kokybės gerinimą studijų rezultatų paradigmoje.

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ APIBRĖŽIMAI

- *Bendrieji gebėjimai* – tam tikra žinių, supratimo, individualaus požiūrio ir savybių sistema, pritaikoma daugeliui profesijų ir sudaranti prielaidas kokybiškai atlikti specifines profesinės veiklos operacijas. Bendriesiems gebėjimams priskiriamas: kūrybiškumas, kritinis mąstymas, socialinis (tarpasmeninis, kalbinis ir kultūrinis) komunikabilumas, atsakingumas, bendradarbiavimas, informacinių ir komunikacinių technologijų valdymas ir pan.
- *Dėstytojo didaktinė kvalifikacija* – studijų dalyko/modulio (ar studijų programos) rengimo, realizavimo ir gerinimo kompetencijų sistema, taikoma studijų rezultatų paradigmoje.
- *Dėstytojo kvalifikacija* – dalykinės, tyrimų ir didaktinės kvalifikacijų sistema.
- *Įsidarbinimo gebėjimai* – žinios, vertybės, supratimas ir patirtis, suteikianti žmogui galimybę pasirinkti profesiją pagal savo pašaukimą ir daryti karjerą pasirinktos profesinės veiklos srityje. Įsidarbinimo gebėjimams priskiriama: bendravimas ir bendradarbiavimas, pasitikėjimas savimi, kritiškas savo paties ir savo profesinių pasiekimų vertinimas, iniciatyvumas, kūrybiškumas ir pan.
- *Kompetencija* – žmogaus gebėjimas atlikti tam tikrą profesinės veiklos (operaciją ar užduotį) dalį realioje ar imituojamoje situacijoje, remiantis turimų žinių, gebėjimų ir požiūrių sistema. Profesinei veiklai būtinų kompetencijų sistema sudaro profesinę kvalifikaciją.
- *Kompetentingumas* – kokybiška profesinė veikla, laiduojama įgytos kvalifikacijos ir sukauptos profesinės patirties.
- *Kvalifikacija* – formalus žmogaus tinkamumo tam tikrai profesinei veiklai laipsnis, kuris priklauso nuo turimų žinių, gebėjimų

ABSTRACT

The article presents the findings of the research into professional development needs of study programme managers at four Lithuanian higher education schools (two universities and two colleges) and a revised methodology for research into study programme managers professional development needs in the didactical¹ domain of teacher qualification related to designing, realising and improvement study programmes within the study outcome paradigm. The research participants were 149 study programme managers (84 from universities and 65 from colleges). The purpose of the present research is to further a discussion on the improvement of study programme quality within the study outcome paradigm.

DEFINITIONS OF THE KEY WORDS

- *Core/general skills* – a certain system of knowledge, understanding, individual attitude and traits applied to a number of professions which creates premises for qualitative performance of specific operations in a certain profession. Core skills include: creativity, critical thinking, and social communicability (interpersonal, language and cultural), responsibility, cooperation, management of information and communication technologies, and etc.
- *Didactical qualification of the teacher* – system of competencies related to designing, realisation and improvement of study subject/module (or study programme) in the paradigm of study outcomes.
- *Teacher's qualification* – a system of subject, research and didactical qualifications.
- *Employability* – knowledge, values, understanding and experience which enable a person to get choose profession according to his/ her vocation and to advance in a career in the chosen vocational area. Employability skills include: cooperation and communication, self-confidence, critical self-evaluation and evaluation of one's professional achievements, initiative, creativity and etc.
- *Competency* – an ability of a person to perform a certain part (operation or assignment) of a vocational activity in a real or imitated situation on the grounds of the existing knowledge, skills and attitude system. Essential for a vocational activity competencies combined in a system defines a person's qualification.
- *Competence* – a qualitative vocational activity guaranteed by the acquired qualification and gained vocational experience.

¹ "didactical" means the last achievements in the development of teaching/learning theory

mų ir vertybinių nuostatų. Kvalifikacijos turinį sudaro kompetencijų sistema.

- *Socialinė partnerystė* – aukštojo mokslo institucijos ir įvairių valstybinių bei visuomeninių organizacijų bendradarbiavimas, siekiant kokybiško specialistų rengimo.
- *Socialiniai dalininkai* – asmenys ar jų grupės, suinteresuotos studijų institucijos veiklos kokybe ir galinčios ją įtakoti: institucijos administracinis ir akademinis personalas, studentai, jų tėvai, absolventai, darbdaviai, profesinių asociacijų atstovai, valstybinės institucijos, profesinių sąjungų atstovai ir pan.
- *Socialiniai gebėjimai* – sudėtinė bendrųjų gebėjimų dalis, padedanti žmonėms bendrauti ir bendradarbiauti įprastoje aplinkoje bei profesinėje veikloje. Socialiniams gebėjimams priskiriamas socialinis aktyvumas ir teisingumas, tarpasmeninis, kalbinis ir kultūrinis bendravimas bei bendradarbiavimas, pareigingumas, atsakomybė.
- *Studijų kokybės gerinimas* – studijų kokybės vertinimo metu nustatytų privalumų plėtojimas ir atskleistų trūkumų priežasčių šalinimas nustatytiems (išoriniais standartais) arba nusistatytiems (pačios institucijos ar jos padalinio) studijų kokybės rezultatams pasiekti.
- *Studijų kokybės užtikrinimas* – studijų kokybės vertinimo ir valdymo priemonių sistema nustatytiems (išoriniais standartais) arba nusistatytiems (pačios institucijos ar jos padalinio) studijų kokybės rezultatams pasiekti.
- *Studijų pasiekimai* – studijų metu studento įgytos žinios, gebėjimai ir vertybės, t.y. subjektyvūs studijų rezultatai.
- *Studijų programa* – struktūruota, nuosekli teorinių ir praktinių studijų parametrų (studijų rezultatų, vertinimo kriterijų, tikslų, turinio, dėstymo ir studijavimo metodų, priemonių, akademinio personalo bei materialinių išteklių ir pan.) visuma, taip pat šios visumos aprašymas, sudarantis vieningą sistemą ir apimantis tam tikro išsilavinimo ir/ar kvalifikacijos įgijimo reikalavimus.
- *Studijų programos vadovas* – mokslinį laipsnį ir akademinį vardą turintis dėstytojas, planuojantis, organizuojantis, įgyvendinantis ir gerinantis studijų programos kokybę bei jos konkurencingumą aukštojo mokslo sistemoje.
- *Studijų rezultatai* – objektyvūs visuomeniniai ir kvalifikaciniai reikalavimai, parodantys studijų metu įgytas kompetencijas, reikalingas atitinkamai kvalifikacijai suteikti.

ĮVADAS

Studijų rezultatų principu pagrįstos studijų programos iš dalies naujas reiškinys tiek Europos, tiek Lietuvos švietimo sistemos kontekste, tačiau labai aktualus universitetinių bei neuniversitetinių studijų programų kokybei užtikrinti ir gerinti. Studijų rezultatų svarba studijų programų kokybei šiandien plačiai aptariama įvairių šalių mokslininkų publikacijose bei Europos Sąjungos dokumentuose. Pavyzdžiui, Berlyno (2003) ir Bergeno (2005) komunikatuose akcentuojama tiesioginė studijų rezultatų įtaka Bolonijos proceso sėkmei ir skatinama kurti palyginamų ir suderinamų kvalifikacijų sistemas, kurios „apibūdintų kvalifikacijas per studijų krūvį, lygį, studijų rezultatus, kompeten-

- *Qualification* – a formal degree of person's suitability for a certain vocational activity determined by knowledge, skills and value dispositions. The content of qualification consists of a system of competencies.
- *Social partnership* – cooperation between higher education institutions and various state and public organizations aiming at qualitative education and training of specialists.
- *Stakeholders* – persons or their groups, interested in quality of higher institution and able to influence it: academic and administrative staff of institution, students, their parents, graduates, employers, representatives of professional associations, governmental institutions, trade unions and etc.
- *Social skills* – a component of core skills which allows individuals to cooperate and communicate in a usual environment and in the vocational activity. Social skills include active participation and justice, interpersonal, language and cultural cooperation and communication, dutifulness, responsibility, and etc.
- *Study quality improvement* – enhancement of advantages identified during study quality assessment and elimination of the revealed causes of shortcomings to achieve the determined (by external standards) or self-determined (by the institution or its unit) study quality outcomes.
- *Study quality assurance* – a system of study quality assessment and means of management to achieve the determined (by external standards) or self-determined (by the institution or its unit) study quality outcomes.
- *Study achievements* – student's knowledge, skills and values, acquired during studies, i.e. subjective study outcomes.
- *Study programme* – entirety of theoretical and practical study parameters (study outcomes, assessment criteria, objectives, content, teaching and learning methods, means, academic personnel and material resources and ect.) as well as a structured and continuous description of this entirety, which creates a solid system and includes requirements for certain education and/or acquisition of qualification.
- *Study programme manager* – a teacher who holds a scientific degree and an academic title and plans, organises, implements and develops study programme quality and its competitiveness in the system of higher education.
- *Study outcomes (learning outcomes)* – objective societal and vocational requirements (competencies) necessary to achieve during study process for recognition of certain qualification.

INTRODUCTION

Study outcomes-based study programmes is rather new phenomenon in the context of European as well as Lithuanian system of education and particularly relevant to ensure and develop university and non-university study programme quality. Nowadays the importance of study outcomes for study programme quality is broadly discussed in publications of various researchers and the European Union documents. For instance, Berlin (2003) and Bergen (2005) Communiqués emphasise a direct impact of study outcomes upon the success of Bologna process and encourage to elaborate a framework of comparable and compatible system of qualifications, which

cijas ir profilį“ (Berlyno komunikatas, 2003). Šio straipsnio teoriniai tyrimo metmenys studijų rezultatų paradigmoje plačiau buvo aptarti antrame šio žurnalo numeryje (Pukelis, Pileičikienė, 2005).

Už studijų programų rengimą ir realizavimą aukštojo mokslo institucijose yra atsakingi studijų programų vadovai. Jų turima didaktinė kvalifikacija gana stipriai sąlygoja rengiamų ir gerinamų studijų programų kokybę. Šio tyrimo hipotezė rėmėsi prielaida, kad Lietuvos aukštųjų mokyklų studijų programų vadovų didaktinės kvalifikacijos kompetencijos rengiant ir tobulinant studijų programas per mažai išplėtos.

Kol kas mūsų šalyje neatliekami išsamūs sistemiški tyrimai, leidžiantys spręsti apie studijų programų kokybės ypatumus ir tuo remiantis nustatyti studijų programų vadovų profesinio tobulėjimo poreikius šioje srityje, t.y. rengti ir įgyvendinti studijų programas studijų rezultatų paradigmoje. Šiame straipsnyje pristatoma tokio tyrimo metodika ir nustatomi tyrime dalyvavusių aukštojo mokslo institucijų studijų programų vadovų didaktinės kvalifikacijos kompetencijų tobulinimo poreikiai. Metodologiniu tyrimo pagrindu laikyta kompetencijomis pagrįstos studijų programos studijų turinio rengimo ir realizavimo koncepcija. Tyrimas grindžiamas Anderson L. W., Krathwohl D. R., Airasian P. W., Cruikshank K. A., Mayer R. E., Pintrich P. R., Raths J., Wittrock M. C. (eds) (2001), Eraut M. (1994), Harden R. M. (2002), Hussey T., Smith P. (2002), Laužacko R. (2000), McMahon T. (1999), McMahon T. (2005), Slater R. (2003) ir kitų pasiūlyta studijų programų rengimo didaktine logika, svarbiausiais studijų rezultatais pagrįstų studijų programų parametrais ir jų sąsajomis, pristatytais minėtame straipsnyje aukščiau (Pukelis, Pileičikienė, 2005).

Tyrimo tikslui pasiekti buvo pasirinktas neeksperimentinis aprašomasis kiekybinis žvalgomojo tyrimo būdas, o duomenims sukaupti taikytas klausimyno metodas. Tyrimo duomenims gauti naudotą klausimyną sudarė trys dalys: a) socialinės partnerystės principo įgyvendinimas studijų komitetų veikloje, b) kokybiškos studijų programos rengimas, įgyvendinimas ir gerinimas, c) studijų programos atvirumas socialinei aplinkai Lietuvos ir tarptautiniu mastu. Iš viso klausimyną sudarė 17 klausimų. Kiekvienam klausimui atsakyti buvo galima rinktis nuo keturių iki penkiolikos atsakymų variantų. Respondentų buvo paprašyta, kad atsakydami į kai kuriuos klausimus ne tik nurodytų tam tikrus parametrus ar veiksnius, bet ir juos suskirstytų pagal nurodytą skalę (nuo 1 iki 3 balų arba nuo 1 iki 5 balų, kai 1 rodo svarbiausią). Studijų programų rengimo patirčiai išanalizuoti respondentai turėjo nurodyti studijų programos rengimo logiką ir jos eiliškumą, kuriais jie remiasi savo darbe. Studijų programų vadovų supratimas apie studijų programų atvirumą buvo tiriamas prašant įrašyti jų studijų programoje dirbančių dėstytojų bei studen-

“should seek to describe qualifications in terms of workload, level, study outcomes, competences and profile” (Berlin Communiqué, 2003). The theoretical framework of the research within study outcomes paradigm, presented in this article, was broader discussed in the second edition of this journal (Pukelis, Pileičikienė, 2005).

Study programme managers are responsible for study programme design, realisation and improvement at higher education institutions. In didactical qualification exerts a rather strong impact upon the quality of the study programmes under preparation. The *hypothesis* of this research was based on the premise that didactical qualification of the study programme managers to design and improve study programmes is not developed sufficiently.

Up to now, no systematic research has been performed in our country which could allow to make decisions on study programme quality peculiarities and, on the basis of the research to identify professional development needs of study programme managers in this domain, i.e. to design, realise and improve study programmes within the study outcomes paradigm. This article presents a methodology of such research and identifies the needs for the development of didactical qualification of study programme managers working at the researched higher education institutions. The methodological background of the research was based on the conception of competency-based study programme curriculum design and realisation. The research is based on didactical logic for study programme design, the most important study outcomes-based study programme parameters and their links discussed by Anderson L. W., Krathwohl D. R., Airasian P. W., Cruikshank K. A., Mayer R. E., Pintrich P. R., Raths J., Wittrock M. C. (eds) (2001), Eraut M. (1994), Harden R. M. (2002), Hussey T., Smith P. (2002), Laužackas R. (2000), McMahon T. (1999), McMahon T. (2005), Slater R. (2003) and others, and presented in the article mentioned above (Pukelis, Pileičikienė, 2005).

A non-experimental, descriptive quantitative pilot research was performed to achieve the research purpose, whereas the data were gathered by a questionnaire survey method. The questionnaire consisted of three parts: a) implementation of social partnership principle in the study committee activity, b) design, implementation and development of a qualitative study programme, c) openness of the study programme to the social environment within Lithuanian and international scope. The questionnaire comprised 17 questions. From four to fifteen answer options were provided to every question. The respondents were asked to indicate certain parameters or factors or, answering certain questions, to rank them according to the indicated scale (from 1 to 3 points or from 1 to 5 points, with 1 as most important). To analyse their experience in the study programme design the respondents had to indicate the

tų dalyvavimo tarptautinio mobilumo programose, tarptautiniuose ir savo šalies projektuose statistinius duomenis.

Tyrimas buvo atliktas dviejuose Lietuvos universitetuose ir dviejose kolegijose. Tyrimo imtis – tyrime sutikusių dalyvauti dviejų universitetų ir dviejų kolegijų studijų programų vadovai (N = 234). Siekiant aprėpti tyrimo aibę buvo išdalinti 234 klausimynai, iš jų sugrąžinti 149 (84 universitetų, 65 kolegijų). Duomenims apdoroti buvo taikomas aprašomosios statistikos metodas: dažnių skaičiavimas ir statistinių skirstinių analizė. Analizė atlikta taikant duomenų apdorojimo ir analizės programą Microsoft Office Excel.

Vienas iš empirinių tyrimų ribojančių veiksnių buvo nepakankamai aukšta studijų kokybės kultūra tirtuose universitetuose ir kolegijose. Pirmoji problema – tyrime sutinkančių dalyvauti aukštojo mokslo institucijų paieška, kita – išdalintų klausimynų sugrąžinimas. Iš universitetų buvo sugrąžinta 55 proc. išdalintų klausimynų, iš kolegijų – 80,3 proc. Kitas tyrimo ribojantis veiksnys galėjo būti sąlygotas ne visai kokybiškos tyrimo metodikos parengimo ir įgyvendinimo, atsiradęs dėl studijų kokybės tyrimų patirties stokos.

1 SOCIALINĖ PARTNERYSTĖ IR STUDIJŲ PROGRAMŲ KOKYBĖ

Socialinės partnerystės principo įgyvendinimas studijų programų komitetų veikloje padidina studijų rezultatų nustatymo pagrįstumą ir patikimumą, o pastarieji savo ruožtu gerina studijų kokybę ir studijų programos absolventų sėkmingo įsiliejimo į darbo rinką galimybes.

Tyrimo duomenys (1 ir 2 pav. 1 priede) rodo, kad universitetų ir kolegijų studijų programų komitetuose dominuoja dėstytojai. Kolegijų studijų programų komitetų sudėtis yra palankesnė kokybiškesniam studijų rezultatų nustatymui, nes juose yra daugiau įvairių studijų kokybe suinteresuotų visuomenės grupių (socialinių dalininkų), tarp jų ir darbdavių, atstovų. Tai patvirtino ir kolegijų studijų programų vadovai pabrėžę didesnę darbdavių įtaką studijų programų kokybei (1 lentelė 1 priede) nei universitetų studijų programų vadovai (tai iš dalies dėsninga, jei atsižvelgtume į kolegijų misiją). Dėstytojų dominavimas universitetų studijų programų komitetuose kelia pavojų, kad studijų programos gali būti rengiamos remiantis dėstytojų subjektyviai suvoktais ir suformuluotais studijų rezultatais. Nors kolegijų studijų programų komitetų sudėties spektras gana įvairiapusis, tačiau iškyla kitas, kolegijų, studijų programų komitetų sudėties trūkumas – nepakankamas absolventų ir studentų įtraukimas į studijų rezultatų nustatymo procesą.

logic and succession of study programme design. The issue of study programme managers' perception towards study programme openness was researched asking the respondents to provide statistical data about study programme teachers' and students' participation in international mobility programmes, international and national projects.

The research was performed in two Lithuanian universities and two colleges. The sample of the research consisted of study programme managers from two universities and two colleges (N = 234). In order to expand the range of the research 234 questionnaires were administered with return rate of 149 (84 from universities, 65 from colleges). The data were analysed using a descriptive statistics method: counting frequencies and performing statistical distribution analysis, using data processing and analysis programme Microsoft Office Excel.

One of the limitations of empirical research was insufficiently high study quality culture in the researched universities and colleges. The first problem was encountered searching for higher education institutions participating in the research, whereas another problem was caused by the return rate of the administered questionnaires. Only 55 per cent of the administered questionnaires were returned from universities and 80.3 per cent from colleges. Another limitation of the research could be determined by not enough high quality of the research methodology design and realisation due to lack of experience in the field of study quality research.

1 SOCIAL PARTNERSHIP AND STUDY PROGRAMME QUALITY

Implementation of social partnership principle in the activities of study programme committees increases validity and reliability of study outcomes identification, whereas the latter in their turn improve study quality and the possibilities for study programme graduates to enter labour market successfully.

The data of the research (Fig. 1 and 2 in Appendix 2) indicate the dominance of teachers in universities and colleges study programme committees. The composition of colleges study programme committees is more favourable for a more qualitative identification of study outcomes, as the committees at colleges include more diverse groups of stakeholders including the representatives of employers. It was also confirmed by colleges study programme managers who emphasised a greater impact of employers upon study programme quality (Table 1 in Appendix 1) than universities study programme managers (it is rather regular situation taking into account the mission of colleges). Dominance of teachers in universities study programme committees raises a menace that study programmes are

Didžioji tirtų aukštųjų mokyklų studijų programų vadovų dalis nurodė, kad siekiant užtikrinti studijų programos kokybę reikia tirti ir analizuoti dėstytojų, studentų, programos absolventų ir darbdavių nuomonę apie studijas (1 lentelė 1 priede). Iš šių grupių universitetų studijų programų vadovai dažniausiai minėjo dėstytojus, o kolegijų studijų programų vadovai – studijų programos absolventus ir darbdavius. Taikydami rangavimo metodą (nuo 1 iki 5, kur 1 rodo svarbiausią įvertį) universitetų studijų programų vadovai neišskyrė nė vienos visuomenės grupės, kurios nuomonė darytų didžiausią įtaką studijų kokybei, o kolegijų studijų programų vadovai pabrėžė darbdavių nuomonės svarbą. Dar vienas nuomonių skirtumas išryškėjo vertinant studentų vaidmenį studijų rezultatų nustatymo procese: tirtuose universitetuose studentų vaidmens svarbą rodo įverčio vidurkis 2,50, kolegijose – 3,46. Tai iš dalies patvirtina aukščiau minėtą tendenciją, kad kolegijose studentų vaidmuo nustatant studijų rezultatus yra menkesnis nei universitetuose.

Vadinasi, didesnis universitetų studijų programų komitetų uždavimas gali būti sąlygojamas tokių priežasčių: a) per menko studijų programų vadovų supratimo apie socialinių dalininkų vaidmenį nustatant studijų rezultatus; b) nesugebėjimo įtraukti socialinius dalininkus į studijų programų komitetų veiklą; c) nepakankama socialinių dalininkų branda tokiam bendradarbiavimui, dėl ko jie yra pasyvūs. Pastaroji priežastis, turint galvoje kol kas palyginti mažą socialinės partnerystės patirtį Lietuvoje rinkos ekonomikos sąlygomis, laikytina labiausiai tikėtina. Kita vertus, tyrimo duomenys rodo, kad kolegijų studijų programų vadovai labiau vertina darbdavių nuomonės tyrimų svarbą studijų programų kokybei užtikrinti ir socialiniai dalininkai aktyviau dalyvauja jų komitetų veikloje nei universitetuose.

Svarbiausia socialinių dalininkų veiklos misija studijų programų komitetuose – padėti kuo tiksliau identifikuoti aktualius būsimai profesinei veiklai studijų rezultatus (kompetencijas) – kertinius studijų programų rengimo ir įgyvendinimo, studentų studijų pasiekimų vertinimo, įgytų kvalifikacijų nacionaliniu bei tarptautiniu mastu pripažinimo ir pan. parametrus. Atlikto tyrimo duomenys rodo (3 ir 4 pav. 1 priede), kad studijų programų vadovai dažniausiai socialiniams dalininkams priskiria funkcijas, kurių pagal savo veiklos misiją jie neturėtų atlikti, t.y. kartu su jais svarsto tokius didaktinius studijų programų rengimo ir realizavimo klausimus kaip studijų tikslų formulavimas, studijų turinio ir studijų metodų parinkimas, studijų pasiekimų vertinimo metodikos ir kriterijų nustatymas ir pan., kuriems spręsti socialiniai dalininkai neturi reikiamų kompe-

designed on the basis of study outcomes which are subjectively perceived and formulated by the teachers. Although the composition of colleges study programme committees is rather diverse, another drawback emerges stating insufficient involvement of students and graduates into study outcomes identification process.

The majority of study programme managers from higher education schools indicated that in order to ensure study programme quality it is necessary to analyse the opinion of teachers, students, programme graduates and employers with regard to the quality of studies (Table 1 in Appendix 1). University study programme managers most often mentioned the necessity to research teachers' opinion, whereas colleges study programme managers mentioned study programme graduates' and employers' opinion. Applying a ranking method (from 1 to 5, with 1 as the highest evaluation point) universities study programme managers did not single out any societal group which could exert the major impact upon study quality, whereas colleges study programme managers emphasised the importance of employer opinion. One more difference in opinion emerged assessing the students' role in the study outcomes identification process: at the researched universities the importance of students' role was indicated by the mean value 2.50, in colleges - by – 3.46. In a way these data justifies the above-mentioned tendency that the role of students in the process of study outcomes identification is not as important at colleges as it is at universities.

Such closed nature of university study programme committees can be explained by the following reasons: a) study programme managers underestimate the role of stakeholders in the process of identification of study outcomes; b) they are not able to involve stakeholders into study programme committee activities; c) due to the stakeholders insufficient mature for such cooperation, they participate in the activity passively. The latter reason is considered most probable having in mind a considerably small social partnership experience in Lithuania under the market economy conditions. On the other hand, research data indicate that colleges study programme managers value the importance of research into employers opinion to ensure study programme quality, and stakeholders participate in their committee activities more actively than in committees at universities.

The most important mission of stakeholders involved in study programme committees' activities is to contribute to a more precise identification of the study outcomes (competencies) relevant for the future professional activity – core parameters of designing and realisation of study programmes, assessment of student study achievements, recognition of the acquired qualifications on the national and international level, and etc. However, the data of the performed research indicate that (Fig. 3 and 4 in Appendix 1) most often study programme managers attribute

tencijų. Nebūdingų funkcijų socialiniams dalininkams priskyrimas gali būti viena iš pasyvaus jų dalyvavimo studijų programų komitetų veikloje priežasčių.

2 STUDIJŲ PROGRAMŲ RENGIMO, ĮGYVENDINIMO IR GERINIMO YPATUMAI

Absolventų įsidarbinimas yra svarbus studijų kokybės kriterijus. Įsidarbinimo sėkmė labai priklauso nuo kompetencijų, nurodytų studijų programos aprašuose, įsivaikinimo. Planuojamų įgyti kompetencijų pagrindu suformuluoti studijų rezultatai yra studijų programos studijų turinio filosofijos ir mokslinės metodologijos pagrindas. Studijų programų komitetų vadovai buvo paprašyti nurodyti gebėjimus (taikydami rangavimo skalę nuo 1 iki 3 balų, kur 1 rodo svarbiausią įvertį), kuriems skiriamas didžiausias dėmesys jų studijų programoje

Matyti (5, 6, 7 ir 8 pav. 2 priede), kad esminis universitetų ir kolegijų studijų programų skirtumas glūdi tyrimų gebėjimų plėtotėje. Universitetuose ir kolegijose iš esmės skiriamas vienodas dėmesys įsidarbinimo gebėjimų plėtotei. Nustatyta, kad tiek tirtų universitetų, tiek apskritai universitetus baigusiu ir neįsidarbinusių absolventų skaičius darbo biržose niekada nebuvo didelis net didžiausio nedarbo Lietuvoje laikotarpiu – 1998–2000 (Šlekys, 2002). Vertinant tyrimo duomenis atsižvelgus į tai, kad universitetų ir kolegijų studijų programų vadovai didesnę dėmesį skiria įsidarbinimo gebėjimų plėtotei, galima konstatuoti, kad studijų programas stengiamasi rengti atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius. Vis dėlto nerimą kelia faktas, kad tirtų institucijų studijų programų vadovai skiria per mažai dėmesio studentų ir darbdavių ryšių plėtotei: nei kolegijų, nei universitetų studijų programų vadovų pasirinkimų dažnis nebuvo didelis, o įvertio vidurkiai buvo vieni iš žemiausių.

Aiškliai suformuluotų studijų programos studijų rezultatų pateikimas yra svarbus veiksnys ne tik renkant informaciją apie studijas ar konkrečios studijų programos absolventų kompetencijas, bet ir pačiame studijų procese. Studentas turi aiškiai suvokti, ko turi mokytis, ką privalo išmokti, kokių supratimo pokyčių iš jo tikimasi, išklausus atitinkamą kursą, kokie bus jo pasiekimų vertinimo kriterijai, metodai, formos ir pan. Tyrime dalyvavusieji aukštųjų mokyklų studijų programų vadovai suvokia savalaikio studijų rezultatų pateikimo reikšmę studijų kokybei ir akcentuoja, kad jau pačioje studijų pradžioje studentus būtina informuoti apie numatomus studijų rezultatus, studijų organizavimo, vertinimo, atsisakymo ir pan. tvarką.

Pats studijų rezultatų nustatymo ir apibrėžimo procesas yra studijų programų rengimo ir įgyvendinimo išieities taškas. Studijų tikslai ir kiti pagrindiniai stu-

the functions to the stakeholders that they should not perform according to their activity mission because the solution of such functions requires the possession of certain competencies which stakeholders lack, i.e. stakeholders are involved in the discussion of didactical design and realisation issues of study programme as the formulation of study objectives, the choice of study content and study methods, identification of criteria and methodology for the assessment of study achievements and etc. Attributing the functions indistinctive to stakeholders can be one of the reasons of passive participation of stakeholders in the activity of study programme committees.

2 DESIGNING, REALIZATION AND IMPROVEMENT OF STUDY PROGRAMME

Employability of the graduates is an important study quality criterion. The success of employment at large depends on the acquisition of competencies indicated in the study programme. Study outcomes, formulated on the basis of the competencies that are planned to be acquired, form the philosophical and methodological background of study programme's study curriculum. The managers of study programme committees were asked to indicate skills (applying a ranking scale from 1 to 3 points with 1 as the highest value), which are brought forward and developed most in their study programme and which receive most attention.

It is evident (Fig. 5 and 6, 7 and 8 in Appendix 2) that essential difference between universities' and colleges study programmes lies in the enhancement of research skills. At universities and colleges essentially equal attention is devoted to the enhancement of employment skills. It was identified that the rate of the graduates (as well in the researched universities and in universities in general) who were not employed and were registered in labour exchanges had never been high even during the years of the highest unemployment in Lithuania – in 1998–2000 (Šlekys, 2002). Assessing the research data with respect to the fact that universities and colleges study programme managers pay more attention to the enhancement of employment skills, the statement could be made that study programmes are designed taking into account labour market needs. Still the fact that study programme managers of the researched institutions pay too little attention to the development of students and employers relationship is a matter of great concern: neither colleges nor universities study programme managers chose this option of the answer frequently, whereas the mean value was one of the lowest.

Presentation of clearly formulated study outcomes of a study programme is an important factor not only for gathering information about studies or competencies acquired

dijų programos parametrai formuluojami ir tiesiogiai priklauso nuo nustatytų studijų rezultatų. Tobulinant studijų programą pirmiausiai naujai įvertinami studijų rezultatai, jų pagrindu formuluojami studijų tikslai ir kiekvieno studijų programos parametro atitikimas naujesiems studijų rezultatams (Laužackas, 2000). Universitetų ir kolegijų studijų programų vadovai buvo paprašyti nurodyti studijų programos rengimo loginę seką (1 lentelė).

Universitetų ir kolegijų studijų programų vadovų studijų programų konstravimo didaktinė logika išdėstyta nesilaikant reikalavimų, kurie keliami studijų rezultatais grindžiamai studijų turinio projektavimo teorijai (1 lentelė). Rengiant studijų programą pradiniu tašku laikomi ne studijų rezultatai, o studijų tikslai, kuriuos pirmiausiai nustato ir įvertina. Trečiame, ketvirtame ir kituose studijų programos rengimo ir/ar tobulinimo etapuose taip pat nukrypstama nuo studijų programos rengimo sekos principų. Pagal studijų rezultatais grindžiamų studijų programų rengimo logiką antrajame etape yra nustatomi studentų pasiekimų vertinimo kriterijai ir metodika. O vėliau, kai jau aiški studentų pasiekimų vertinimo sistema, planuojama, kokiais etapais ir ką studentas privalo išmokti, todėl galima rengti studijų medžiagą ir rinktis studijų (dėstymo ir studijavimo) metodus.

Plėtojant studijų programų vadovų didaktinę kvalifikaciją rengti ir tobulinti studijų programas, pagrįstas studijų rezultatais, tyrime mėginta išsiaiškinti pagal kokį parametą studijų programų vadovai apibrėžia studentų pasiekimų vertinimo kriterijus. Vertinimu siekiama nustatyti studento studijų pasiekimus, tad egzistuoja glaudus ryšis tarp studijų rezultatų, vertinimo metodų

by graduates in a particular study programme, herewith they play an important role in the very process of studies. Students have to know clearly what they have and must to learn, what changes in their understanding are expected to appear having completed a certain course, what criteria, methods, forms and etc. will be used to assess his/her achievements and etc. Research participants – higher education school study programme managers – perceive the importance of timely presentation of the study outcomes for the study quality and emphasise that students have to be informed about the expected study outcomes, order of study organization, assessment, responsibility and etc. at the very beginning of the study process.

The very process of study outcomes identification and definition is a starting point of study programme design and realisation. Study objectives and other major study programme parameters are formulated and attached to the identified study outcomes. In the process of the development of study programme, study outcomes are re-evaluated in the first step and then the study objectives are formulated on their basis, the conformity of every study programme parameter to the new study outcomes is identified (Laužackas, 2000). Universities and colleges study programme managers were requested to indicate a logical sequence of study programme design (Table 1).

The didactical logic of study programmes' construction that was demonstrated by universities and colleges study programme managers is laid out beyond any requirements set for study outcomes based study curriculum design theory (Table 1). Study objectives (instead of study outcomes) are considered to be the starting point in the process of study programme design, so they are identi-

1 lentelė. Universitetų ir kolegijų studijų programų vadovų nurodyta studijų programų rengimo loginė seka

Table 1. Logical sequence of study programme design steps as indicated by universities and colleges study programme managers

LOGINĖ ETAPŲ SEKA / LOGICAL SEQUENCE OF STAGES	UNIVERSITETŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ VADOVŲ ATSAKYMAI / ANSWERS OF UNIVERSITIES STUDY PROGRAMME MANAGERS	KOLEGIJŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ VADOVŲ ATSAKYMAI / ANSWERS OF COLLEGES STUDY PROGRAMME MANAGERS
1	Nustatyti siekiamus <i>studijų tikslus</i> / To identify the expected <i>study objectives</i>	
2	Apibrėžti svarbiausius <i>studijų rezultatus</i> / To define the major <i>study outcomes</i>	
3	Parinkti studijų medžiagą / To choose the material for studies	
4	Įvertinti turimos studijų materialinės bazės atitikimą studijų programos reikalavimams / To evaluate the conformity of the current study material basis to the study programme requirements	
5	Parinkti dėstymo metodus / To choose study methods	
6	Sudaryti privalomos literatūros sąrašą / To compose compulsory references list	Parengti studentų pasiekimų vertinimo metodiką / To design student achievement assessment methodology
7	Parinkti dėstymo metodus / To choose teaching methods	
8	Parengti studentų pasiekimų vertinimo metodiką / To design student achievements assessment methodology	Parengti studentų pasiekimų įvertinimo metodiką / To design student achievements evaluation methodology
9	Suplanuoti ir parengti savarankiškas užduotis / To plan and create assignments	Sudaryti privalomos literatūros sąrašą / To make compulsory references list
10	Parengti studentų pasiekimų įvertinimo metodiką / To design student achievements evaluation methodology	Suplanuoti ir parengti savarankiškas užduotis / To plan and create assignments

ir vertinimo kriterijų: atsižvelgiant į suformuluotus studijų rezultatus nustatomi studijų pasiekimų vertinimo kriterijai ir parenkami vertinimo metodai, kurių pagrindu studentų studijų pasiekimai lyginami su programoje apibrėžtais studijų rezultatais, o po to daroma išvada ar studijų programoje numatytos kompetencijos yra įgytos.

Gauti tyrimo rezultatai (2 lentelė 2 priede) rodo, kad 44 proc. universitetų ir 25 proc. kolegijų studijų programų vadovų svarbiausiu studentų pasiekimų vertinimo kriterijumi laiko studijų rezultatus. Vis dėlto mažiau nei pusė universitetų (17+28=45 proc.) ir didesnioji dalis kolegijų (2+64=66 proc.) respondentų studentų pasiekimų vertinimo kriterijumi įvardino studijų tikslus arba studijų turinį. Vadinasi, studijų rezultatų svarba vertinant studentų pasiekimus nėra teisingai suvokiama, arba studijų programų vadovai neskiria studijų tikslų nuo studijų rezultatų. Šiuo tyrimu nebuvo detalizuota, kaip tyrime dalyvavę studijų programų vadovai interpretuoja studijų rezultatų sampratą. Tyrimų rezultatai taip pat parodė, kad studijų programų vadovai studijų turinį ir studijų tikslus laiko svarbiausiais studijų programos parametrais siekiant diplomų pripažinimo vieningoje Europos aukštojo mokslo erdvėje, planuojamoje sukurti iki 2010 m. Tokia nuostata neatitinka Bolonijos proceso dokumentų (Berlyno komunikatas, 2003; Bergeno komunikatas, 2005). Tik 5 proc. studijų programų vadovų universitetuose ir 14 proc. kolegijose teisingai nurodė studijų rezultatų vaidmenį siekiant diplomų pripažinimo (9 ir 10 pav. 2 priede).

Gerinant studijų kokybę labai svarbu, kad studijų programoje apibrėžti studijų rezultatai neprarastų aktualumo, o pati studijų programa – konkurencingumo. Studijų programų komitetai turėtų periodiškai įvertinti ir prireikus tobulinti studijų rezultatų formuluotes. Tyrimo duomenys rodo, kad aukštosiose mokyklose studijų programų tobulinimo periodiškumas skirtingas (3 lentelė 2 priede). Čia svarbu prisiminti tai (1 lentelė), kad studijų programų rengimas ir gerinimas vyksta ne visai laikantis studijų programų rengimo loginės sekos. Vadinasi, nors pagrindiniai studijų programų parametrai dažniau ar rečiau gerinami, tačiau galima kelti prielaidą, kad gerinimas nėra kokybiškas, nes atliekamas nesilaikant didaktinės studijų programų gerinimo reikalavimų logikos.

Kita vertus, tyrimo duomenys (4 lentelė 2 priede) rodo, kad tirtų aukštųjų mokyklų studijų programų vadovai neįvertina studijų rezultatų svarbos studijų programų kokybei, nes neminėjo studijų rezultatų tarp parametru, kuriuos jų nuomone, pirmiausiai reiktų koreguoti gerinant studijų programos kokybę. Vieni pagrindinių studijų programos kokybės parametru – studijų rezultatų apibrėžtumas ir aiškumas

ir vertinimo kriterijų: atsižvelgiant į suformuluotus studijų rezultatus nustatomi studijų pasiekimų vertinimo kriterijai ir parenkami vertinimo metodai, kurių pagrindu studentų studijų pasiekimai lyginami su programoje apibrėžtais studijų rezultatais, o po to daroma išvada ar studijų programoje numatytos kompetencijos yra įgytos.

Step three and four as well as the subsequent steps of the study programme design and/or improvement presented by the study programme managers also diverge from the principles of the sequence of study programme design. Students' achievements assessment criteria and methodology are identified in the step two according to the design logic of a study outcomes-based study programme. When the students' achievements assessment system is clearly defined then time comes to plan in what steps and what the students have to learn; therefore it is possible to design study material and choose study (teaching and learning) methods.

In the research into study programme managers' didactical qualification which enable them to elaborate and develop outcomes-based study programmes we tried to clarify the parameters that study programme managers use to define students achievements assessment criteria. Assessment pursues to identify students' study achievements; therefore study outcomes, assessment criteria and assessment methods are closely related: taking into account the formulated study outcomes, study achievements assessment criteria are elaborated and assessment methods are chosen; on this basis students study achievements are compared to study outcomes defined in the study programme, then a conclusion is drawn if the competencies defined in the study programme have been acquired.

The research findings (Table 2 in Appendix 2) indicate that 44 per cent of universities and 25 per cent of colleges study programme managers consider study outcomes to be the most important criterion for students achievements assessment. Nevertheless fewer than a half of universities (17+28=45 per cent) and the major part of colleges (2+64=66 per cent) respondents assume that study objectives or study content are the criterion for students achievements assessment. Therefore, the importance of study outcomes in assessing students achievements is not perceived correctly, or it could be concluded that study programme managers do not distinguish between study objectives and study outcomes. The research did not elaborate on the perception of the concept of study outcomes that was on disposition of study programme managers who took part in the research; however, all this is a menace to study quality. The research findings also indicate that study programme managers maintain study content and study objectives to be the most important parameters of study programme for diploma recognition in the European Higher Education Area, which should be completed in 2010. Such a disposition does not conform to the documents of Bologna process (Berlin Communiqué, 2003; Bergen Communiqué, 2005). Only 5 per cent of study programme managers at universities and 14 per cent at colleges had a proper understanding of the role of study outcomes seeking for diploma recognition (Fig. 9 and 10 in Appendix 2).

bei studijų rezultatų įvertinimas – nei universitetų, nei kolegijų dėstytojų nebuvo žymimi kaip svarbūs programos kokybės tobulinimui (pagal paminėjimo dažnį ir įverčio vidurkį). Studijų programų vadovai dažnai vardijo mažiau reikšmingus studijų kokybės gerinimui parametrus, tokius kaip: turimos materialinės bazės stiprinimą, studijų medžiagos bibliotekose tinkamumą ir pakankamą jos kiekį, sąlygų dėstytojų profesiniam tobulėjimui gerinimą ir pan.

Studijų programų vadovai studijų programos atitikimą darbo rinkos poreikiams laikė svarbiu studijų programos kokybės gerinimo veiksmu (49 proc. universitetuose ir 54 proc. kolegijose) priskirdami jam santykinai aukštą įverčio vidurkį (4 lentelė 2 priede). Studijų programos atitikimas darbo rinkos poreikiams gali būti garantuojamas tik identifikavus ir apibrėžus studijų programai aktualius studijų rezultatus. Tai kokybiškai atliekama, kai studijų programos komitete akademinės bendruomenės atstovai bendradarbiauja su socialiniais dalininkais. Vadinasi, galime kelti prielaidą, kad studijų programų vadovai įvertina numatomų kompetencijų atitikimą darbo rinkos poreikiams ir suvokia jų svarbą studijų programos kokybei, tačiau nėra įvaldę praktinių gebėjimų, leidžiančių tai realizuoti rengiant ir realizuojant studijų programos studijų turinį.

Kiti parametrai – studijų programų atitikimas tarptautiniams reikalavimams, tarptautinis dėstytojų ir studentų mobilumas, priskiriant jiems gana aukštus įverčio vidurkius, yra vertinami tik dalies studijų programų vadovų. Vadinasi, tyrimų duomenys patvirtina prielaidą, kad studijų programų vadovai išvardintų studijų programos parametrų įtaką studijų kokybės gerinimui vertina nepakankamai.

Ištyrę veiksmus, kurie per paskutiniuosius trejus metus labiausiai sąlygojo studijų programų gerinimą universitetuose ir kolegijose matome (5 lentelė 2 priede), kad šie veiksniai kolegijose ir universitetuose skiriasi iš esmės. Kolegijų studijų programų vadovams svarbiausias studijų programų tobulinimo veiksnys buvo darbo rinkos „nurodymai“, o tai yra dėsninga, jei atsižvelgiame į kolegijų misiją. Pastaruosius trejus metus kolegijų studijų programų vadovai savo studijų programas koregavo pagal socialinių dalininkų rekomendacijas, pagal darbo rinkos poreikius konkrečioms kompetencijoms ir pagal studijų programų absolventų darbavimų pasiūlymus. Minėtų veiksmų įverčio vidurkiai taip pat yra vieni iš aukščiausių. Svarbus yra ir studijų programos absolventų įsidarbinimo veiksnys, kurį paminėjo mažiau nei pusė kolegijų studijų programų vadovų.

In order to improve the quality of study it is important to assure that study outcomes, defined in a study programme, were relevant and the study programme itself was competitive. Therefore, study programme committees should periodically evaluate and improve the formulations of study outcomes if the need arises. The research data indicate the different frequency of study programme revise in every higher education school (Table 3 in Appendix 2). It is important to remind here (Table 1) that the process of study programme design and improvement is proceed in a not precise logical sequence of the study programme design. Thus, although the key study programme parameters are more or less frequently revised, it is possible to raise an assumption that the improvement itself is not qualitative as it is performed without due regard to the logics of didactical study programme improvement requirements.

On the other hand, the research data (Table 4 in Appendix 2) show that the study programme managers from the researched higher education schools underestimate the importance of study outcomes for study programme quality, as study outcomes were not included among the study programme parameters, which, according to their opinion, should first be corrected in improving study programme quality. One of the key study programme quality parameters - the definiteness and readability of study outcomes as well as the evaluation of study outcomes – were not marked as important for study programme quality improvement by neither universities nor colleges teachers (according to the frequency of marking and mean value). Study programme managers often enumerated parameters that are of secondary importance for study quality improvement: strengthening of the current material basis, relevance and availability of study material in the library, improvement of conditions for teacher professional development and etc.

Study programme managers considered the conformity of study programmes to the needs of the labour market to be an important factor for study programme quality improvement (49 per cent at universities and 54 per cent at colleges), attributing a relatively high mean value to this factor (Table 4 in Appendix 2). Study programme conformity to labour market needs can be guaranteed only having identified and defined study outcomes relevant to the study programme. All this can be performed qualitatively in the case if the representatives of academic community cooperate with stakeholders in the study programme committee. It is possible thus to raise an assumption that study programme managers take into account the conformity of the expected competencies to the labour market needs and perceive their importance for the quality of study programme, however, they have not acquired practical skills which could allow them to realise it in elaborating and realising the study content of study programmes.

Other parameters, such as the adequacy of study programme to international requirements, international teachers and students mobility are attributed to a rather

Universitetų studijų programų vadovai (daugiau kaip pusė) nurodė, kad per paskutiniuosius trejus metus studijų programų kokybės gerinimas labiausiai priklausė nuo dėstytojų patirties, įgytos tarptautinių stažuočių metu. Vadinasi, tarptautinis dėstytojų mobilumas yra reikšmingas studijų kokybės gerinimo veiksnys. Kolegijose šio veiksnio svarba buvo žymiai mažesnė. Tarp kitų veiksnių, pastaraisiais metais turėjusių įtakos universitetinių studijų programų kokybės tobulinimui, dažnai buvo minimi studijų programos absolventų nuomonių tyrimai ir naujausios literatūros analizė. Jų svarbą studijų programų kokybės tobulinimui sunku nuneigti.

Daugiau nei pusė universitetų ir kolegijų studijų programų vadovų pažymėjo, kad per pastaruosius trejus metus didelę įtaką jų studijų programų gerinimui turėjo nacionaliniai ir Europos Sąjungos dokumentai. Šio veiksnio įvertinimas yra pats aukščiausias (5 lentelė 2 priede). Paradoksalu, tačiau jau keleri metai pagrindiniuose Europos Sąjungos dokumentuose akcentuojama studijų rezultatų svarba studijų programų kokybės užtikrinimui ir plėtotei bei studijų rezultatų principo taikymo reikšmė vieningos Europos aukštojo mokslo erdvei sukurti. Nepaisant studijų programų vadovų deklaruotų Europos Sąjungos dokumentų nuostatų, esą dariusių įtaką jų programų kokybės gerinimui, matyti, kad rengiant ir įgyvendinant studijų programas svarbiausių tų dokumentų nuostatų dėl studijų rezultatų reikšmės nesilaikoma.

Svarbus studijų programos kokybės parametras yra studijuoti pagal atitinkamą studijų programą priimtų, iš jos išbrauktų ir diplominius darbus apgynusių studentų skaičius. Studijų programų vadovai buvo prašomi nurodyti programos dieninėse studijose studijavusių studentų dalį, kurie apgynė diplominius darbus per studijų programoje numatytą laiką ir kurie nebaigė studijų (skaičiais ir procentais). 62 proc. universitetų ir 48 proc. kolegijų respondentų į šį klausimą neatsakė arba atsakė nepilnai.

3 STUDIJŲ PROGRAMŲ ATVIRUMAS IR KOKYBĖ

Šiandieninės žinių visuomenės poreikius tenkinantis kokybiškas studijų rezultatų nustatymas ir apibrėžimas įmanomas tik įvertinus vyraujančių atskirų šalių ir tarptautines tendencijas panašiose studijų programose. Dėstytojų ir studentų dalyvavimas savo šalies ir tarptautiniuose projektuose, tarptautinėse dėstytojų ir studentų mainų bei mobilumo programose, atitin-

high mean of values only by a certain part of the study programme managers. The research data then evidently confirm the assumption that study programme managers insufficiently assess the impact of the enumerated study programme parameters upon study quality improvement.

The investigation revealed that the factors which have contributed most to the study programme improvement at universities and colleges in the past three years (Table 5 in Appendix 2) differ in colleges and universities essentially. Colleges study programme managers gave priority to labour market “guidelines” as the most important study programme development factor, and this can be justified by the college mission. During the last three years colleges study programme managers revised their study programmes according to the recommendations of stakeholders, labour market demands for particular competencies and proposals offered by future employers of the study programme graduates. The rate of the mean values of the factors mentioned above is also among the highest. Another important factor which was marked by less than a half of colleges study programme managers is an employability of the study programme graduates.

Universities study programme managers (more than a half of them) indicated that during the last three years study programme quality improvement depended at the largest on teachers experience, acquired in international traineeship. This evidences the fact that international teacher mobility is an important factor in study quality improvement; whereas in colleges study programme managers paid considerably less attention to this factor. Among other factors which have recently exerted impact upon universities study programme quality development, research into study programme graduates’ opinion and analysis of the up-to-date literature resources were mentioned. Their importance for study programme quality development is hard to deny.

More than one half of universities and colleges study programme managers noted a great importance of the national and European Union documents for their study programme improvement in the past three years. The mean value of this factor is the highest (Table 5 in Appendix 2). A paradoxical situation emerged: for several years already the key documents of the European Union have stressed the importance of study outcomes for study programme quality assurance and improvement as well as the importance of study outcomes principle as the basis for the creation of European Higher Education Area. Notwithstanding the dispositions declared by study programme managers in terms of the European Union documents, which purportedly had an impact upon the development of their study programme quality, it is evident that the key principles and dispositions with regard to study outcomes laid out in the key documents were not followed in designing and realising study programmes.

An important study programme quality parameter is the number of students enrolled in an appropriate study programme, dropouts and students who defended diplo-

kančiose studijų programos tikslus, yra svarbus studijų programos atvirumo parametras bei jos kokybės kriterijus.

Lyginant universitetus ir kolegijas tarpusavyje pastebėta (11 ir 12 pav. 3 priede), kad universitetų dėstytojai ir studentai aktyviau nei kolegijų dalyvauja savo šalies projektuose: daugiau nei pusė kolegijų studijų programų dėstytojų ir studentų nedalyvauja nė viename projekte (58 proc.), o universitetuose nedalyvaujančių skaičius sudaro tik vieną penktadalį (22 proc.).

Labiau apibendrintų apie studijų programų dėstytojų ir studentų dalyvavimą tarptautiniuose projektuose padaryti negalima. Pusė universitetų studijų programų vadovų (50 proc.) į šį klausimą neatsakė, o neatsakiusių dalis kolegijose buvo gerokai mažesnė (25 proc.). Populiariausios yra *Leonardo da Vinci*, *Socrates/Erasmus* ir *Socrates/Comenius* tarptautinės programos. Su panašia problema susidurta analizuojant duomenis apie studijų programų dėstytojų koordinuojamų tarptautinių projektų skaičių: daugiau kaip pusė universitetų studijų programų vadovų (52 proc.) ir dalis (12 proc.) kolegijų studijų programų vadovų atsakymų nepateikė. Tad ir vėl nepateikusių atsakymų universitetų respondentų procentas buvo gerokai didesnis nei kolegijų. Galima daryti prielaidą, kad universitetų studijų programų vadovų požiūris į jų studijų programos dėstytojų ar/ir studentų dalyvavimą tarptautiniuose projektuose ir programose atspindi tam tikrą neveiklumą siekiant programų atvirumo. Tai rodo ir kiti tyrimo duomenys.

Svarbus studijų programų atvirumo rodiklis – studijų programos dėstytojų ir studentų, išvykusių stažuotis ar studijuoti į užsienio aukštąsias mokyklas, skaičius. Daugiau nei pusė studijų programų vadovų neatsakė į šį klausimą. Programos studentų, išvykusių stažuotis į užsienio aukštąsias mokyklas skaičiaus nenurodė 76 proc. (N=64) universitetų ir 59 proc. (N=38) kolegijų studijų programų vadovų, o programos dėstytojų, kurie išvyko stažuotis į užsienio aukštąsias mokyklas skaičiaus nenurodė 71 proc. (N=60) universitetų ir 65 proc. (N=42) kolegijų respondentų. Tokios elgsenos priežastis gali sąlygoti vienas iš šių veiksnių: 1) studijų programų vadovai neįvertina studijų programų dėstytojų ir studentų mobilumo, dalyvavimo tarptautiniuose ir nacionaliniuose projektuose reikšmės studijų kokybei, todėl minėtų duomenų nelaiko svarbiais, jų nekaupia ir neanalizuoja; 2) klausimyne pateiktos neaiškios klausimų ar/ir atsakymų formulotės, dėl ko studijų programų vadovai galėjo nesu-
prasti klausimų ir todėl į juos neatsakė.

ma papers. Study programme managers were asked to indicate the cases (in numbers and per cent) of the students who studied in full-time study programmes and defended their diploma papers during the time allotted in the study programme, as well as the number and per cent of the students who have not completed their studies. More than half of the questions presented in the questionnaire survey were left unanswered or the answers were incomplete (by 62 per cent of university respondents and 48 per cent of college respondents).

3 STUDY PROGRAMME OPENNESS AND IT'S QUALITY

It is impossible to determine and define study outcomes in a qualitative way and in congruence with the demands of knowledge society, without evaluating the prevailing national and international tendencies in similar study programmes. Teachers and students participation in the national and international projects, in the international teachers and students exchange and mobility programmes which meet the aims of study programme comprise an important parameter for study programme openness and is one of the criterion for its quality.

Comparing the data of universities and colleges it was noticed (Fig. 11 and 12 in Appendix 3) that universities teachers and students participate in national projects more actively than colleges teachers and students: more than a half of colleges study programme teachers and students have not participated in any projects (58 per cent), whereas the number of non-participants at universities makes up to only one fifth (22 per cent).

It is not possible to make general statements about the study programme teachers and students participation in international projects as half of universities study programme managers (50 per cent) did not provide any replies to this question, whereas the part of non-respondents among college programme managers was considerably smaller (25 per cent). The most popular international programmes according to the research findings are *Leonardo da Vinci*, *Socrates/Erasmus*, and *Socrates/Comenius*. A similar problem was encountered while analyzing the data about the number of international projects coordinated by study programme teachers: the answers to this question were not provided by more than a half of universities study programme managers (52 per cent) and a one part (12 per cent) of colleges study programme managers. It is evident that universities representatives were more reluctant to provide answers to some questions than colleges representatives. It is possible to assume that universities study programme managers attitude to their study programme teachers and/or students participation in international projects and programmes reflects

IŠVADOS

1. Aukštųjų mokyklų dėstytojų didaktinės kvalifikacijos tyrimas atsižvelgiant į studijų programų rengimą studijų rezultatų pagrindu parodė, kad:

- informacija apie pagrindinius studijų turinio parametrus bei studijų organizavimo tvarką studentams suteikiama laiku – studijų pradžioje.

- apibrėžtų studijų programos parametrų įvertinimas, kuriuo siekiama užtikrinti studijų programos konkurencingumą ir atnaujinti studijų rezultatus pagal darbo rinkos poreikius įvairiose aukštosiose mokyklose atliekamas skirtingu dažnumu.

- studijų programų vadovai suvokia, kad absolventų įgytos kompetencijos turi atitikti šalies ir tarptautinės darbo rinkos poreikius.

2. Tirtų aukštųjų mokyklų dėstytojų didaktinė kvalifikacija nėra išplėtotą tiek, kad sąlygotų kokybišką studijų programų rengimą studijų rezultatų pagrindu, dėl šių priežasčių:

a) per silpnai įgyvendintas socialinės partnerystės principas (per siaura studijų programų komitetų sudėtis, ypač universitetuose, funkcijos kurios, deleguojamos socialiniams dalininkams, dažnai neatitinka jų kompetencijų);

b) studijų programų vadovams trūksta žinių apie studijų programų rengimą studijų rezultatų pagrindu, nes:

- studijų programų rengimo atskaitos tašku laikomi studijų tikslai;

- studijų rezultatų reikšmė studentų pasiekimų vertinimui įsisąmoninta nepakankamai;

- svarbiausiais studijų programos parametrais, turinčius lemiamą įtaką diplomų pripažinimo sistemos kūrimui vieningoje Europos aukštojo mokslo erdvėje, yra laikomi studijų tikslai ir studijų turinys;

- studijų programų vadovai ne visai įsisąmoninę studijų rezultatų svarbą studijų programų turinio rengimo, realizavimo ir kokybės gerinimo procesams, nes šių parametrų vaidmuo studijų programų rengimo ir įgyvendinimo kokybei buvo akcentuojamas per menkai (studijų rezultatų apibrėžtumo ir aiškumo, studentų pasiekimų vertinimo kriterijų nustatymo ir vertinimo metodų parinkimo, studijų programų atitikimo tarptautiniams reikalavimams ir pan.).

3. Svarbūs yra šie kolegijų ir universitetų studijų programų vadovų didaktinės kvalifikacijos tobulinimo poreikiai:

a) žinios apie svarbiausius studijų programos parametrus, kurių gerinimas pirmiausiai lemia studijų programų kokybę;

a certain inactivity in seeking for programme openness. This was also indicated by other research data.

A significant indicator of study programme openness is the number of study programme teachers and students who left for traineeship or studies to foreign higher education schools. More than half of the study programme managers refused providing answers to this question. Number of programme students who left to study at higher education schools abroad was not available by 76 per cent (N=64) of respondents at universities and 59 per cent (N=38) of respondents at colleges. Number of programme teachers who left to traineeships at higher education schools abroad was not available by 71 per cent (N=60) of respondents at universities and 65 per cent (N=42) of respondents at colleges. The reason for this type of behaviour could be one of the following factors: 1) study programme managers underestimate the importance of study programme teachers and students mobility, participation in international and national projects for study quality, therefore, they neither consider the mentioned data as important, nor store it and/or analyse it; 2) the formulated questions or answers presented in the questionnaire might have been not clear, thus causing study programme managers inability to understand the questions and left them unanswered.

CONCLUSIONS

1. The research into higher education schools teachers didactical qualification with regard to study programme design, on the basis of the study outcomes, yielded the following results:

- students receive information timely – at the beginning of studies about the major parameters of curriculum and study organization order;

- evaluation of the defined study programme parameters, which aims at ensuring study programme competitiveness and renewal of study outcomes according to the demands of the labour market, is performed at different frequencies in different higher education schools;

- study programme managers understand that graduates' competencies, acquired in the study programme, should meet the needs of labour market at the national and international levels.

2. The didactical qualification of the teachers at researched higher education schools is not developed sufficiently well to ensure a qualitative design of the study programmes on the basis of study outcomes due to the following reasons:

a) social partnership principle has not been realised to the utmost (the composition of study programme committees is too narrow, particularly at universities; the functions delegated to stakeholders are often not adequate to their competencies);

b) study programme managers lack knowledge about study programme design on the basis of study outcomes since:

b) studijų rezultatų reikšmės įsisąmoninimas diplomų pripažinimo sistemos sukūrimui vieningoje Europos aukštojo mokslo erdvėje;

c) tikslus socialinių dalininkų veiklos funkcijų apibrėžimas ir jų įtraukimas į studijų programų komitetų veiklą;

d) studijų programų vadovų gebėjimų formuluoti darbo rinkos ir visuomenės demokratinės plėtros poreikius atitinkančius studijų rezultatus plėtojimas;

e) studijų programų vadovų gebėjimų plėtotė rengti studijų programas ir gerinti jų kokybę remiantis didaktine kokybiškos studijų programos rengimo metodika, kai studijų programos išėties tašku yra laikomi studijų rezultatai, lemiantys kitų pagrindinių studijų programos parametrų (studijų tikslų, vertinimo, dėstymo ir studijų metodų) sąryšį ir jų ypatybes.

4. Studijų programų orientacija į darbo rinką kolegijose yra stipresnė nei universitetuose, ir tai dėsninga suvokiant kolegijų misiją:

- darbdavių ir profesinių asociacijų atstovai kolegijų studijų programų komitetuose dalyvauja dažniau negu universitetų;

- darbdavių nuomonės svarba studijų kokybei užtikrinti labiau akcentuota kolegijų, o ne universitetų respondentų;

- studijų programų kokybės gerinimo atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius tendencija yra stipresnė kolegijose, o ne universitetuose;

- studijų rezultatų atitikimas darbo rinkos poreikiams, kaip reikšmingas studijų programos parametras, kurį pirmiausiai reikia tobulinti, buvo laikomas svarbesniu kolegijų, o ne universitetų studijų programų vadovų.

Stipresnė kolegijų studijų programų orientacija į darbo rinkos poreikius iš dalies gali rodyti, kad studijų programa rengta studijų rezultatų paradigmoje, tačiau ji nelemia studijų programų vadovų gebėjimų rengti ir įgyvendinti studijų programas, remiantis kokybiškų programų principais.

5. Tyrimo duomenys apie programų atvirumą yra neanalizuotini, nes daugiau kaip pusė respondentų į šiuos klausimą neatsakė arba tik iš dalies atsakė. Šią tendenciją galėjo sąlygoti šios priežastys:

a) studijų programų vadovai per mažai vertina studijų programų atvirumo svarbą jų kokybei, todėl nekaupia ir neanalizuoja duomenų apie studijų programų absolventų įsidarbinimą ir karjerą, išbrauktų tam tikros studijų programos studentų skaičių, dėstytojų ir studentų dalyvavimą mainų programose, šalies ir tarptautiniuose projektuose. Tai rodytų, kad tirtuose universitetuose ir kolegijose dėstytojų didaktinė kvalifikacija nėra pakankamai išplėtotą rengti studijų programas studijų rezultatų pagrindu.

- study objectives are considered to be the point of reference in study programme design;

- study programme managers are insufficiently aware of the role and importance of study outcomes for the assessment of students achievements;

- study objectives and study content are considered to be the major study programme parameters, which exert a crucial impact upon the creation of diploma recognition system in the European Higher Education Area;

- study programme managers are not completely aware of the importance of study programme curriculum design, realization and its quality improvement processes; the role of these parameters for the quality of study programme design and realization was stressed inconsiderably (definiteness and readability of study outcomes, identification of students achievements assessment criteria and choice of assessment methods, study programme conformity to international requirements, and etc.).

3. The following needs for colleges and universities study programme managers' didactical qualification development are important:

a) knowledge about the most important study programme parameters, the development of which determines the study programme quality foremost;

b) awareness of the importance of study outcomes for the development of diploma recognition system in the European Higher Education Area;

c) precise definition of stakeholders activity functions and their involvement into study programme committee activity;

d) development of study programme managers' skills to formulate the statements of study outcomes adequate to the needs of the developing labour market and democratic society.

e) development of study programme managers' skills to design and improve study programmes, based on didactical qualitative study programme design methodology, where point of reference for the study programme are study outcomes which determine the other main parameters of study programme (study objectives, the methods for assessment, teaching and study) and their links;

4. Study programmes are more coherent to the labour market at colleges than at universities; and this can be explained by the mission of colleges:

- the composition of study programme committees consist of (among the others) representatives of employers and the members of professional associations more often at colleges than at universities;

- the importance of the employers' opinion for the study quality assurance is stressed more by the colleges than universities respondents;

- the tendency of study programme improvement in respect of labour market needs is stronger at colleges than at universities;

- study outcomes congruity to labour market needs as a significant parameter of study programme which needs to be developed, was given as a priority by colleges not universities study programme managers.

b) tyrimo metu pateikti klausimai bei/ar galimų atsakymų formuluotės studijų programų vadovams buvo neaiškios ir tai trukdė jiems į pateiktus klausimus atsakyti išsamiai.

6. Patvirtinta tyrimo hipotezė, kad Lietuvos aukštųjų mokyklų dėstytojų didaktinė kvalifikacija rengiant studijų programas ir jas įgyvendinat yra per mažai išplėtota. Kokybiška studijų programa rengiama laikantis didaktinės studijų turinio rengimo metodikos, kurios esminis parametras yra šalies ir tarptautinei darbo rinkai aktualūs studijų rezultatai, lemiantys kitus pagrindinius studijų turinio parametrus.

REKOMENDACIJOS

1. Siekiant užtikrinti Lietuvos aukštųjų mokyklų studijų programų kokybę, jų konkurencingumą ir palengvinti Lietuvos aukštojo mokslo sistemai įsiliėti į kuriamą viešiną Europos aukštojo mokslo erdvę rekomenduotina kelti kolegijų ir universitetų studijų programų vadovų didaktinę kvalifikaciją rengiant studijų programas, grindžiamas studijų rezultatais.

2. Tirtuose universitetuose studijų programų komitetų sudėtis yra gana uždara, todėl rekomenduotina:

a) universitetų studijų programų vadovus supažindinti su socialinės partnerystės principo taikymu studijų programų kokybei užtikrinti;

b) plėtoti universitetų studijų programų vadovų gebėjimus įtraukti socialinius dalininkus į studijų programų komitetų veiklą.

3. Tirtose aukštosiose mokyklose dėstytojų didaktinė kvalifikacija nėra pakankamai aukšta, kad studijų programos būtų kokybiškai parengtos studijų rezultatų pagrindu, todėl rekomenduotina plėtoti studijų programų vadovų gebėjimus formuluoti darbo rinkos ir visuomenės demokratinės plėtros poreikius atitinkančius studijų rezultatus.

4. Atliekant empirinį tyrimą susidurta su santykinai žema studijų kokybės kultūra universitetuose ir kolegijose. Rekomenduotina skirti daugiau dėmesio studijų kokybės kultūros plėtojimui aukštojo mokslo institucijose, o ypatingą dėmesį skirti akademinės bendruomenės profesiniam tobulėjimui studijų kokybės kultūros srityje.

5. Siekiant užtikrinti aukštojo mokslo kokybę didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas dėstytojų didaktinės kvalifikacijos tyrimams. Labai svarbu aukštojo mokslo institucijose atlikti išsamią dėstytojų didaktinės kvalifikacijos sampratos analizę, kad būtų užtikrintas studijų kokybės vertinimo ir rezultatų palyginimo (galimybių) skaidrumas.

As colleges study programmes are more oriented to labour market needs than universities study programmes it might make an impression that colleges study programmes are designed within a study outcomes paradigm; however, it does not determine study programme managers' skills to design and realise study programmes on the basis of the didactical principles of qualitative programmes.

5. Research data about programme openness do not yield to analysis as more than half of the respondents did not answer these questions or answered partly. This tendency could be determined by the following reasons:

a) study programme managers give little value to the importance of study programme openness for their quality; therefore, they do not gather and analyse the data about study programme graduates' employment and career, the number of drop-outs in a certain study programme, teachers and students participation in the exchange programmes as well as national and international projects. This could show that the didactical qualification of the teachers in the researched universities and colleges is not sufficiently developed to design study programmes on the basis of study outcomes.

b) formulations of the questions and/or answers options presented in the research questionnaire were not clear enough; and this might be the cause that some of the questions were not answered comprehensively.

6. The research hypothesis was confirmed that didactical qualification of Lithuanian higher education schools teachers to design and realise study programmes on the basis of study outcomes is too little developed. A qualitative study programme is designed on the basis of didactical curriculum design methodology; its essential parameter is study outcomes relevant to the needs of labour market at national and international levels and determining other major curriculum parameters.

RECOMMENDATIONS

1. Aiming to ensure the quality of the Lithuanian higher schools study programmes and their competitiveness, to facilitate the join of the Lithuania higher education system into the European Higher Education Area it is recommended to upgrade colleges and universities study programme managers' didactical qualification designing study programmes based on study outcomes.

2. The composition of study programme committees in the researched universities is rather closed; therefore it is recommended:

a) to acquaint universities study programme managers with the application of social partnership principle in order to assure study programme quality;

b) to enable universities study programme managers to involve stakeholders into study programme committee activity.

Atliekant tyrimus dėmesį reikia skirti tyrimo metodikų ir tyrimų priemonių metodikos pagrindimui, jų parengimui bei nuolatiniam kokybės gerinimui, nes kokybė – itin sparčiai kintantis reiškinys.

6. Rekomenduotina dėstytojų didaktinės kvalifikacijos tyrimus atlikti periodiškai. Tam turėtų būti plėtojamos vidinės aukštųjų mokyklų kokybės užtikrinimo sistemos. Gautų tyrimų rezultatų pagrindu būtų galima nustatyti dėstytojų profesinio tobulėjimo poreikius ir juos realizuoti dėstytojų didaktinės kvalifikacijos kėlimo centruose.

3. Didactical qualification of the teachers in the researched higher education schools is not high enough to design study programmes in a qualitative way on the basis of the study outcomes; therefore, it is recommended to develop study programme managers skills to formulate the statements of study outcomes meeting the needs of labour market and societal democratic development.

4. Carrying out the empirical research a relatively low study quality culture of universities and colleges was encountered. More attention should be devoted to the enhancement of study quality culture at higher education institutions and particular attention should be paid to professional development of academic community in the area of study quality culture.

5. In pursuit of assuring higher education quality more attention should be paid to the research of didactical qualification of the teachers. It is very important to perform a comprehensive analysis of didactical qualification of the teachers concept at higher education institutions in order to ensure the transparency of study quality assessment and comparability of the study outcomes.

Performing the research it is necessary to focus on validating research methodology and research means methodology, their design and continuous improvement, as quality is a rather rapidly changing phenomenon.

6. It is recommended to perform research of didactical qualification of the teachers on a periodical basis. The periodical researches requires the enhancement of internal higher education school quality assurance system. On the basis of the obtained research findings it is possible to identify teachers' professional development needs and get them obtained in teacher didactical qualification development centres.

LITERATŪRA / REFERENCES

Adam S. (Rapporteur) (2004 a). Using Learning Outcomes: a Consideration of Nature, Role, Application and Implications for European Education of Employing 'Learning Outcomes' at Local, National and International Levels. *The Report of UK Bologna Seminar 1-2 July 2004 Heriot-Watt University, Edinburgh. Final version.* Internetinis adresas: http://www.bologna-edinburgh2004.org.uk/Documents/LEARNING_OUTCOMES_FINAL_VERSION/. Puslapis aplankytas 2005 m. balandžio 28 d.

Adam S. (Rapporteur) (2004 b). Improving the Recognition System of Degrees and Study Credit Points in the European Higher Education Area. 'Bologna' Seminar on Recognition, University of Latvia, Riga, Latvia 3-4th December 2004. Internetinis adresas: <http://www.bologna-riga2004.org.uk/Documents>. Puslapis aplankytas 2005 m. balandžio 28 d.

Alkin M. C. (1990). Curriculum Evaluation Models. In Walberg H. J., Heartel G. D (Eds.), *The International Encyclopedia of Educational Evaluation*. Pergamon Press, p.166–168.

Anderson L. W., Krathwohl D. R., Airasian P. W., Cruikshank K. A., Mayer R. E., Pintrich P. R., Raths J., Wittrock M. C. (eds) (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing*. London, Longman.

Bricall M. (2001). Potential convergence and the cost of status quo // *Thema*, 1. Brussels: EUA, p. 25–33.

Bruin de L. (2002). Europe in transition: to transparent degrees and fair recognition. In Teekens H. (Ed.), *Teaching and Learning in the International Classroom*. Nuffic, The Netherlands, 107 p.

Communique Berlin. (2003). European Commission. Internetinis adresas: <http://www.upf.es/bologna/obolonya/ees/document/institut/2003/fromberlin.pdf> Puslapis aplankytas 2005 m. kovo 15 d.

De Landsheere V. (1990). Taxonomies of Educational Objectives. In Walberg H. J., Heartel G. D. (Eds.), *The International Encyclopedia of Educational Evaluation*. Pergamon Press, p.179–189.

Defining principles (2003). The Manchester Metropolitan University Quality Assurance Handbook. Internetinis adresas: www.mmu.ac.uk/academic/downloads/section_c.pdf. Puslapis aplankytas 2005 m. kovo 22 d.

Dodridge M. J. (2003). *Learning Engineering Through Projects – Case Study. Learning Outcomes and their Assessment in Independent Studies*. Internetinis adresas: http://www.pble.ac.uk/pble_guide_2003-02-14_case_study01.pdf. Puslapis aplankytas 2005 m. kovo 06 d.

Eraut M. (1994). *Developing professional knowledge and competence*. London: Falmer Press.

- Harden R. M. (2002). Developments in Outcome-based Education // *Medical Teacher*, 24, p. 117–20.
- Haug G., Tauch Ch. (2001). Trends in Learning Structures in Higher Education (II), 2001 April. *Follow-up Report prepared for the Salamanca and Prague Conferences of March/May 2001*. Ed. National Board of Education, Finland.
- http://www.relint.deusto.es/TUNINGProject/documentos/Tuning_phase1/Tuning_phase1_full_document.pdf. Puslapis aplankytas 2005 m. balandžio 18 d.
- Hussey T., Smith P. (2002). The Trouble with Learning Outcomes // *Active Learning in Higher Education*, 3, p. 220–233.
- Joint declaration of the European Ministers of Education, convened in Bologna on the 19th of June 1999. Bologna, 1999. Internetinis adresas: <http://www.esib.org/>. Puslapis aplankytas 2005 m. kovo 15 d.
- Jovaiša T., Shaw S. (1998). Žvilgsnis į bendrųjų gebėjimų ugdymą Rytų ir Centrinėje Europoje (partnerių šalyse) // *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 1, p. 30–47.
- Laužackas R. (2000). *Mokymo turinio projektavimas: standartai ir programos profesiniame rengime*. Kaunas: VDU.
- Laužackas R., Pukelis K. (2000). Kvalifikacija ir kompetencija: samprata, santykis bei struktūra profesijos mokytojo veikloje // *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 3. Kaunas: VDU, p.10–17.
- Laužackas R., Teresevičienė M. (2003). Studijų rezultatai ir jų vertinimo kaita // *Akademinė edukologija*. Monografija I. Vilnius: Mokslo tyros institutas, p. 301–314.
- McMahon T. (1999). Using Negotiation in Summative Assessment to Encourage Critical Thinking // *Teaching in Higher Education* 4(4), p. 549 – 554.
- McMahon T. (2005). *Curriculum and Instructional Development Focusing on Student Outcomes and Assessments*. Paper Delivered at the International Workshop: Curricula Reform and Management in Higher Education. Hokkaido University, Sapporo, Japan. 22nd June 2005.
- McMahon T. (2006 a). Learning Outcomes: The UCD Experience. *Presentation to the International Symposium on Implementing Learning Outcomes – implications for re-defining teaching and learning*. University College Cork, Ireland, 11th February 2006.
- McMahon T. (2006 b). *Rethinking the Outcomes-based Curriculum*. Paper presented to the Annual Meeting of the American Educational Research Association. San Francisco, California. 9th April 2006. Available at http://64.112.226.70/getfile.php?file=aera06_proceeding/2006-03-03/39567/aera06_proceeding_39567.pdf&PHPSESSID=9b269674f6af3dda5d663c40e8612f9f Site visited 4th May 2006.
- Moon J. (2002). *The Module and Programme Development Handbook*. Kogan Page.
- Morley L. (2003). *Quality and Power in Higher Education*. Society for Research into Higher Education & Open University Press.
- Palujauskienė A., Petkevičiūtė N., Teresevičienė M., Ivanauskienė V., Juraitė K., Mačianskienė N., Valiuškevičiūtė A., Pundzienė A. (2000). Gero mokymo aukštojoje mokykloje prigimtis // *Universitetinė didaktika*. Švietimo studijos 5. Vilnius: Garnelis.
- Slater R. (2003). *Guidelines on learning outcomes*. Centre for the Enhancement of learning and Teaching. Academic Quality Office. UK. Internetinis adresas: <http://www.qaa.ac.uk/>. Puslapis aplankytas 2005 m. balandžio 29 d.
- Sosniak L. A. (1994). Educational Objectives: Use in Curriculum Development. In. Torsten H., Postlethwaite T. N. (Eds.), *The International Encyclopedia of Education*. Pergamon Press, p.1800–1804.
- Šlekys A. (2002). Nedarbas didina žmonių riziką tapti skurstančiais // *Lietuvos laisvosios rinkos institutas ir Jungtinių tautų vystymo programa: konferencija Skurdas Lietuvoje: priežastys ir mažinimo galimybės*. Vilnius, 2002 m. gegužės 30 d. Internetinis adresas: www.lfri.lt
- Tavenas F. (2003). *Quality assurance: reference system for indicators and evaluation procedures*. Brussels: EUA.
- The European Higher Education Area – Achieving the Goals*. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen, 2005. Internetinis adresas: www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050520_Bergen_Communique.pdf. Puslapis aplankytas 2005 m. kovo 15 d.
- Tuning Educational Structures in Europe, Phase 2, 2003–2004*. Closing conference presentation (2004). Internetinis adresas: http://www.relint.deusto.es/TUNINGProject/presentations/presentations_phase2/Tuning%20-%20Closing%20Conference%20-%20todas.pdf. Puslapis aplankytas 2005 m. balandžio 18 d.
- West A. (Coordinator) & ADMIT research project team (2002). Higher Education Admissions and Student Mobility: the ADMIT research project. Research report. // *European Educational Research Journal*, 1(1), p. 151–172.

[teikta 2006 m. birželio mėn.
Delivered 2006 June

KĘSTUTIS PUKELIS

Vytauto Didžiojo universiteto
Studijų kokybės centro vadovas
Socialinių mokslų fakulteto dekanas
Mokslinių interesų kryptys:
studijų kokybė, karjeros projektavimas ir mokytojų rengimas.

Vytauto Didžiojo universitetas
Studijų kokybės centras

Laisvės al. 53, LT-44309, Kaunas, Lithuania
k.pukelis@smf.vdu.lt

KĘSTUTIS PUKELIS

Head of centre for Quality of Studies
at Vytautas Magnus University
Dean of Social Sciences Faculty at Vytautas Magnus University
Research interests:
quality of studies, career designing and teacher education.

Vytautas Magnus University
Centre for Quality of Studies

NORA PILEIČIKIENĖ

Vytauto Didžiojo universiteto
Edukologijos katedros doktorantė

Mokslinių interesų kryptys:
aukštojo mokslo studijų programų kokybė.

Vytauto Didžiojo universitetas
Studijų kokybės centras

*Laisvės al. 53, LT-44309, Kaunas, Lithuania
n.pileicikiene@smf.vdu.lt*

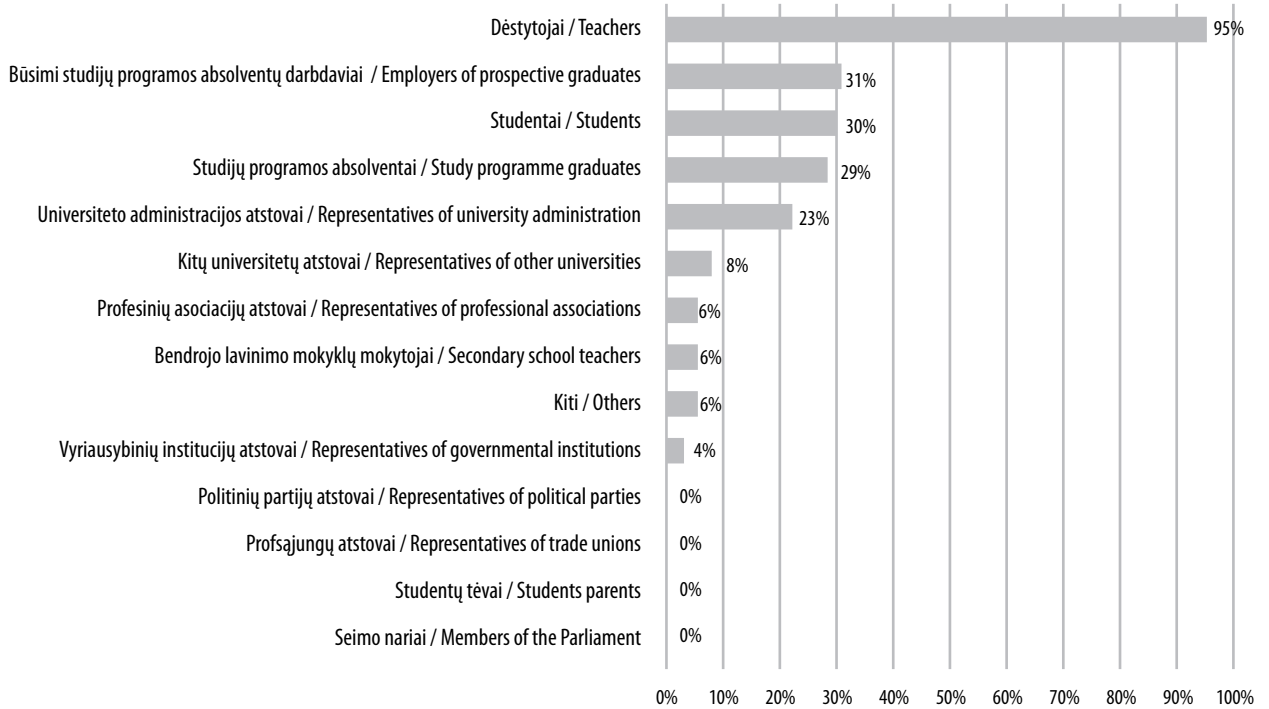
NORA PILEIČIKIENĖ

PhD student at Department of Education at
Vytautas Magnus University

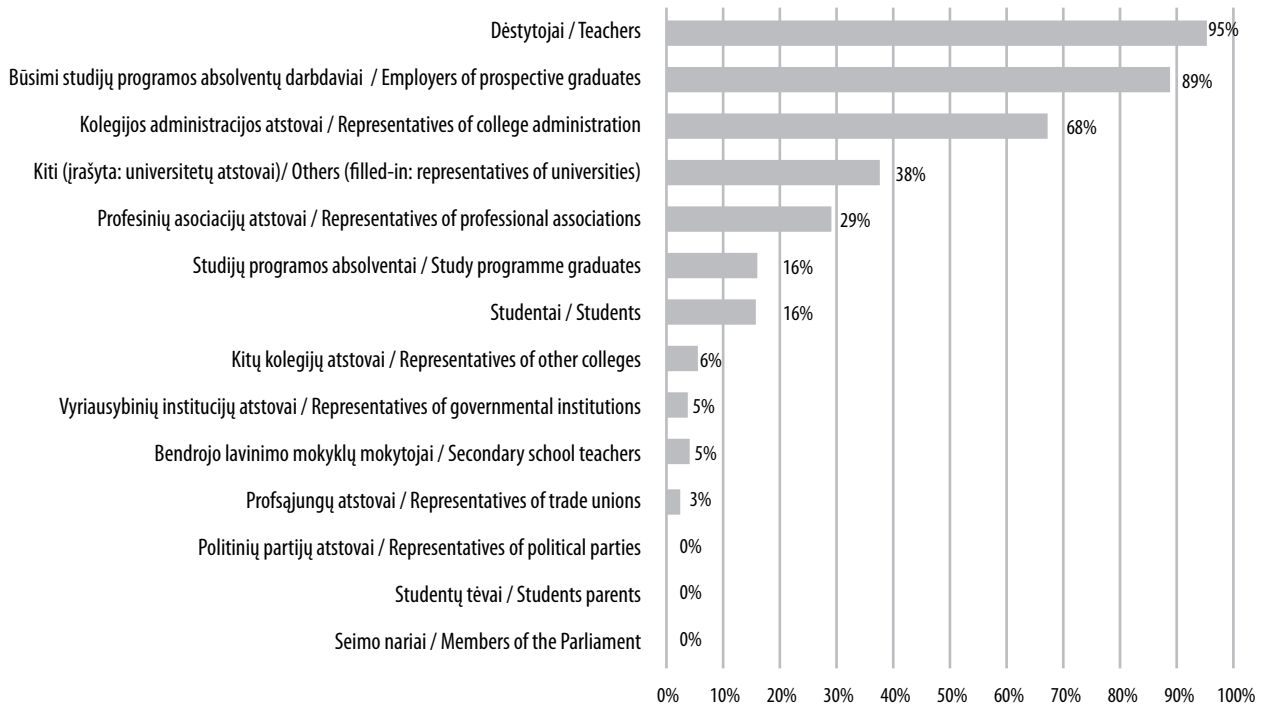
Research interests:
quality of higher education study programmes.

Vytautas Magnus University
Centre for Quality of Studies

1 priedas. SOCIALINĖ PARTNERYSTĖ IR STUDIJŲ PROGRAMŲ KOKYBĖ
Appendix 1. SOCIAL PARTNERSHIP AND STUDY PROGRAMME QUALITY

1 pav. Studijų programų komitetų sudėtis universitetuose
Fig. 1. Composition of study programme committees at universities

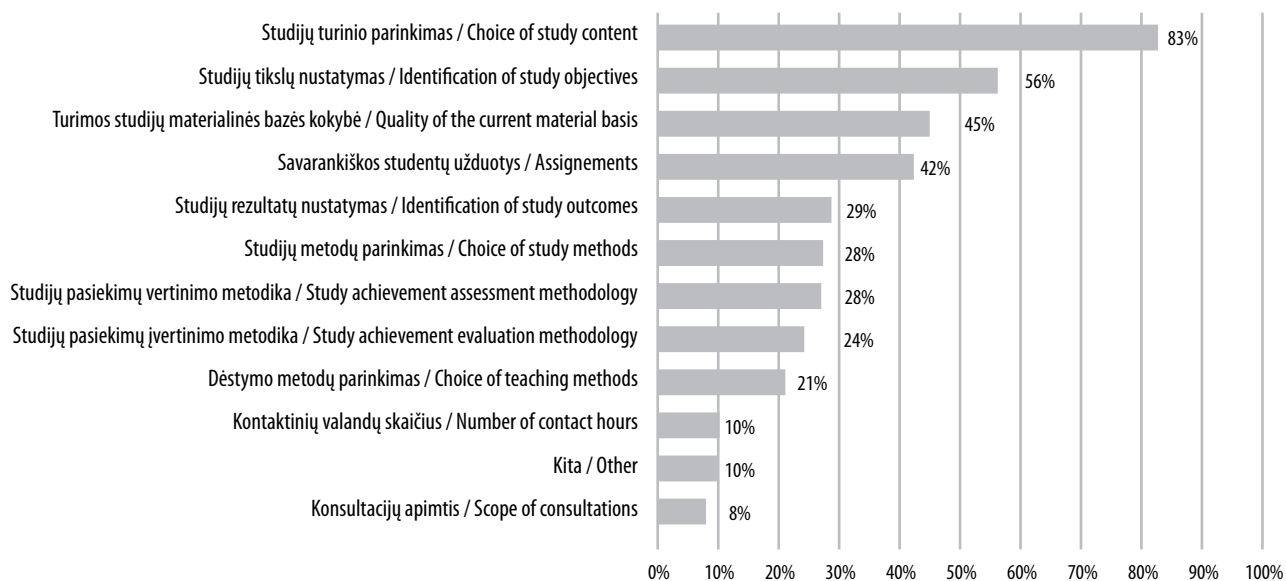

2 pav. Studijų programų komitetų sudėtis kolegijose
Fig. 2. Composition of study programme committees at colleges

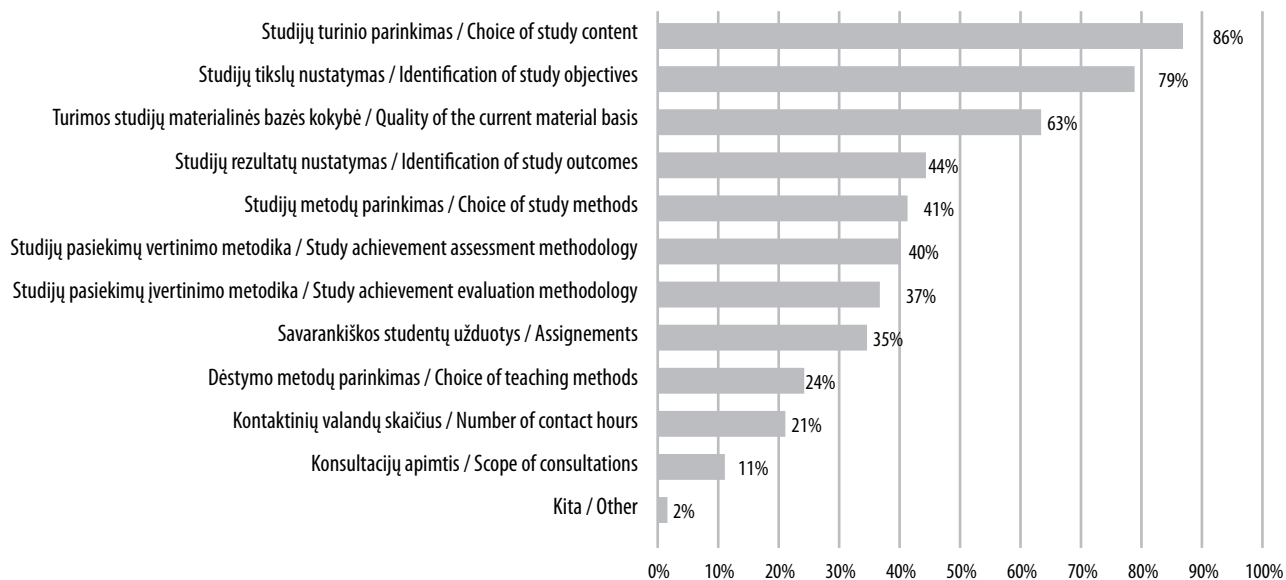
1 priedas. SOCIALINĖ PARTNERYSTĖ IR STUDIJŲ PROGRAMŲ KOKYBĖ
Appendix 1. SOCIAL PARTNERSHIP AND STUDY PROGRAMME QUALITY

1 lentelė. Socialinių dalininkų svarba studijų programų kokybei užtikrinti: studijų programų vadovų požiūris
Table 1. The importance of stakeholders in ensuring study programme quality: study programme manager attitude

RESPONDENTŲ GRUPĖS, KURIŲ NUOMONĖ SVARBI STUDIJŲ PROGRAMŲ KOKYBEI UŽTIKRINTI / RESPONDENTS GROUPS WHOSE OPINION IS CONSIDERED AS IMPORTANT TO ENSURE STUDY PROGRAMME QUALITY	UNIVERSITETŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ VADOVŲ ATSAKYMAI / ANSWERS OF UNIVERSITIES STUDY PROGRAMME MANAGERS		KOLEGIJŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ VADOVŲ ATSAKYMAI / ANSWERS OF COLLEGES STUDY PROGRAMME MANAGERS	
	PROC. / PER CENT	ĮVĖRČIO VIDURKIS/ MEAN VALUE	PROC. / PER CENT	ĮVĖRČIO VIDURKIS/ MEAN VALUE
Dėstytojai / Teachers	98	2,70	89	3,30
Absolventai / Graduates	93	2,30	98	2,37
Darbdaviai / Employers	89	2,60	97	1,51
Studentai / Students	91	2,50	78	3,46
Būsiami studentai / Prospective students	39	3,90	29	3,50
Institucijos steigėjai / Founders of institution	25	4,70	54	3,94
Profsąjungų atstovai / Representatives of trade unions	18	3,30	41	3,28
Mokyklų mokytojai / School teachers	23	3,80	10	4,25
Politikai / Politicians	3	3,00	2	4,00

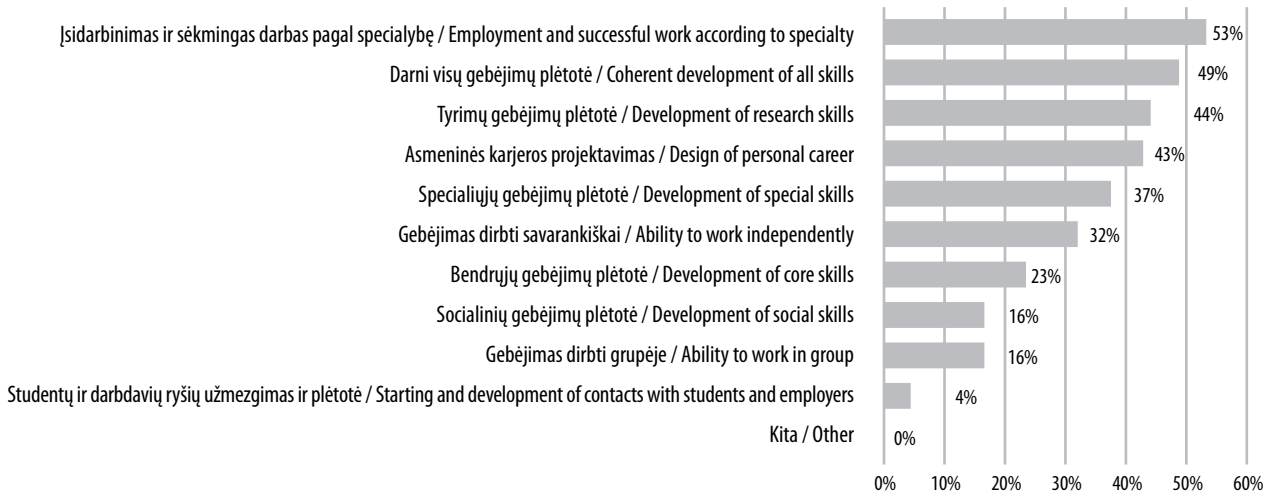

3 pav. Klausimai svarstomi universitetų studijų programų komitetuose kartu su socialiniais partneriais
Fig. 3. Issues discussed in universities study programme committees together with stakeholders

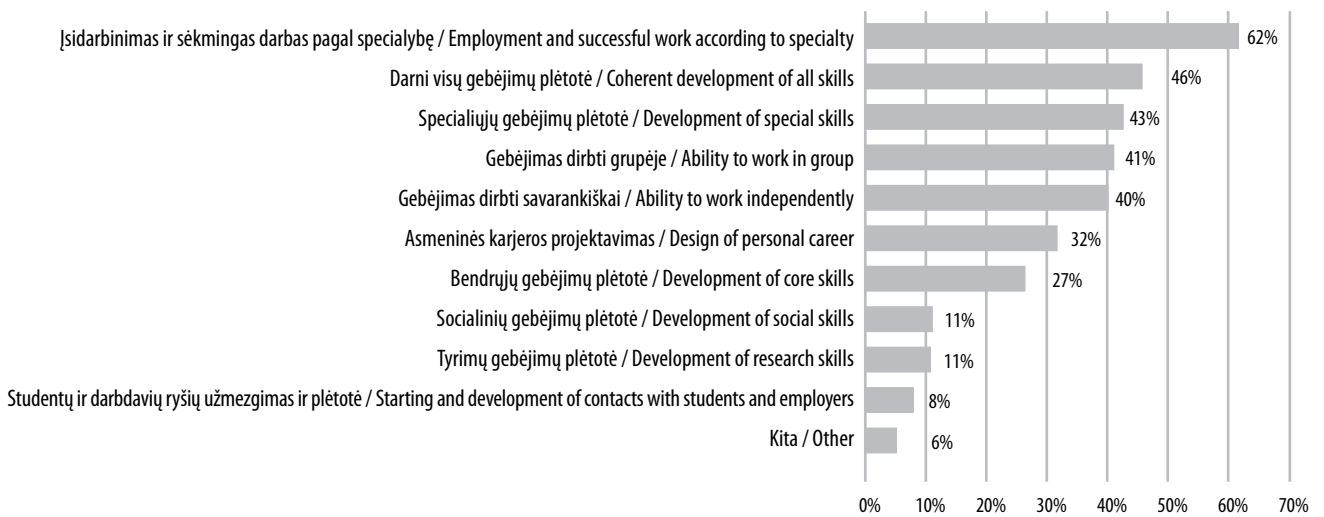

4 pav. Klausimai svarstomi kolegijų studijų programų komitetuose kartu su socialiniais partneriais
Fig. 4. Issues discussed in college study programme committees together with stakeholders

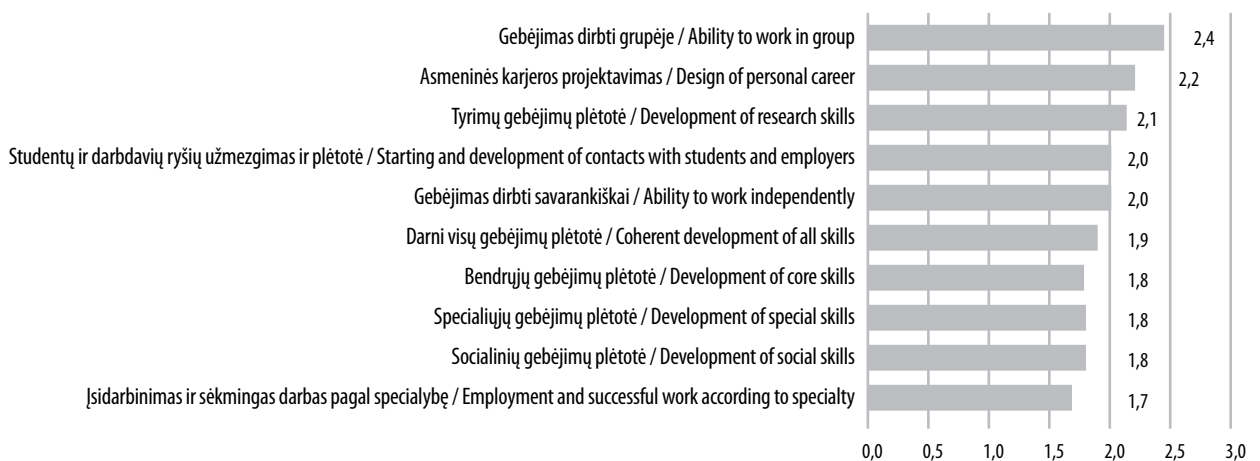
2 priedas. STUDIJŲ PROGRAMŲ RENGIMO, ĮGYVENDINIMO IR GERINIMO YPATUMAI
Appendix 2. STUDY PROGRAMME DESIGN, REALIZATION AND IMPROVEMENT OF STUDY PROGRAMME

5 pav. Būsimų absolventų gebėjimai, kuriuos akcentuoja studijų programos universitetuose (atsakymų dažnis proc.)
Fig. 5. Prospective graduates' skills emphasised by study programmes at universities (frequency of responses in per cent)

6 pav. Būsimų absolventų gebėjimai, kuriuos akcentuoja studijų programos kolegijose (atsakymų dažnis proc.)
Fig. 6. Prospective graduates' skills emphasised by study programmes at colleges (frequency of responses in per cent)

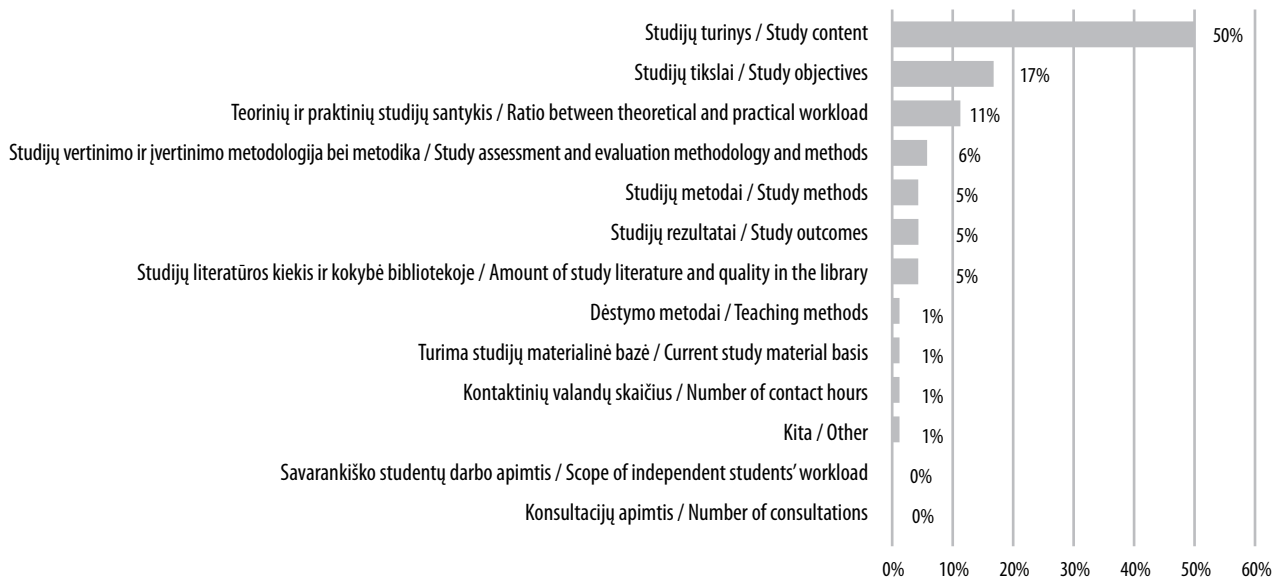

7 pav. Gebėjimai, kurių plėtotei universitetų studijų programose, skiriamas didžiausias dėmesys: studijų programų vadovų nuomonė (įvertio vidurkis)
Fig. 7. Skills which are developed most at universities study programmes: opinion of study programme manager (mean value)

2 priedas. STUDIJŲ PROGRAMŲ RENGIMO, ĮGYVENDINIMO IR GERINIMO YPATUMAI
Appendix 2. STUDY PROGRAMME DESIGN, REALIZATION AND IMPROVEMENT OF STUDY PROGRAMME

8 pav. Gebėjimai, kurių plėtotei kolegijų studijų programose, skiriamas didžiausias dėmesys: studijų programų vadovų nuomonė (įverčio vidurkis)
Fig. 8. Skills which are developed most at colleges study programmes: opinion of study programme manager (mean value)

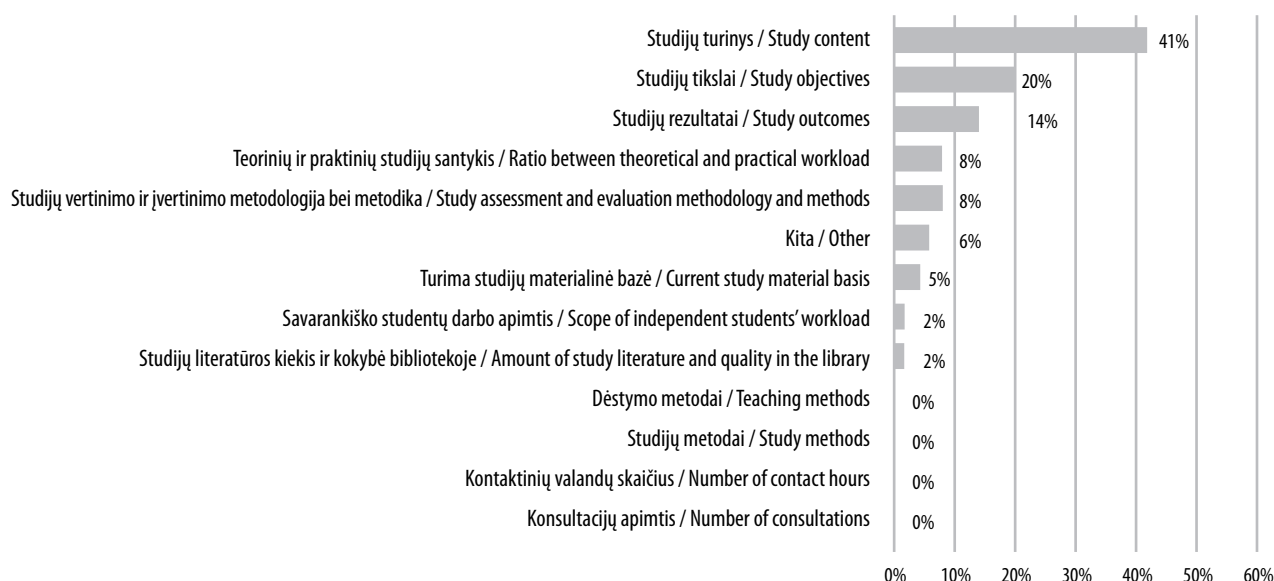

9 pav. Svarbiausi studijų programos rengimo parametrai siekiant diplomų pripažinimo būsimoje vieningoje Europos aukštojo mokslo erdvėje: universitetų studijų programų vadovų nuomonė (proc.)
Fig. 9. Major study programme design parameters seeking for diploma recognition in the future common European Higher Education Area: universities study programme managers approach (per cent)

2 priedas. STUDIJŲ PROGRAMŲ RENGIMO, ĮGYVENDINIMO IR GERINIMO YPATUMAI
Appendix 2. STUDY PROGRAMME DESIGN, REALIZATION AND IMPROVEMENT OF STUDY PROGRAMME

2 lentelė. Svarbiausias studijų programos parametras, universitetų ir kolegijų studijų programų vadovų nuomone, pagal kurį nustatomi studentų studijų pasiekimų vertinimo kriterijai
Table 2. Most important study programme parameter which, according to the universities and colleges managers, are used to determine students study achievements assessment criteria

STUDIJŲ PROGRAMOS RENGIMO PARAMETRAI, PAGAL KURIUOS NUSTATOMI STUDENTŲ STUDIJŲ PASIEKIMŲ VERTINIMO KRITERIJAI / STUDY PROGRAMME DESIGN PARAMETERS USED TO DETERMINE STUDENTS STUDY ACHIEVEMENTS ASSESSMENT CRITERIA	UNIVERSITETŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ VADOVŲ ATSAKYMAI (PROC.) / ANSWERS OF UNIVERSITIES STUDY PROGRAMME MANAGERS (PER CENT)	KOLEGIJŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ VADOVŲ ATSAKYMAI (PROC.) / ANSWERS OF COLLEGES STUDY PROGRAMME MANAGERS (PER CENT)
Studijų turinys / Study content	17	2
Studijų tikslai / Study objectives	28	64
Studijų rezultatai / Study outcomes	44	25

10 pav. Svarbiausi studijų programos rengimo parametrai siekiant diplomų pripažinimo būsimoje vieningoje Europos aukštojo mokslo erdvėje: kolegijos studijų programų vadovų nuomonė (proc.)

Fig. 10. Major study programme design parameters seeking for diploma recognition in the future common European Higher Education Area: colleges study programme managers approach (in per cent)

3 lentelė. Studijų programų atnaujinimo ir kokybės gerinimo dažnumas universitetuose ir kolegijose (proc.)
Table 3. Frequency of study programme renewal and quality improvement at universities and colleges (per cent)

STUDIJŲ PROGRAMOS KOMITETO POSĖDŽIŲ SKAIČIUS / NUMBER OF STUDY PROGRAMME COMMITTEE SITTINGS	UNIVERSITETŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ VADOVŲ ATSAKYMAI / ANSWERS OF UNIVERSITIES STUDY PROGRAMME MANAGERS	KOLEGIJŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ VADOVŲ ATSAKYMAI / ANSWERS OF COLLEGES STUDY PROGRAMME MANAGERS
Du kartus per metus / Twice a year	26	29
Vieną kartą per metus / Once a year	38	51
Vieną kartą per dvejus metus / Once in two years	13	10

2 priedas. STUDIJŲ PROGRAMŲ RENGIMO, ĮGYVENDINIMO IR GERINIMO YPATUMAI
Appendix 2. STUDY PROGRAMME DESIGN, REALIZATION AND IMPROVEMENT OF STUDY PROGRAMME

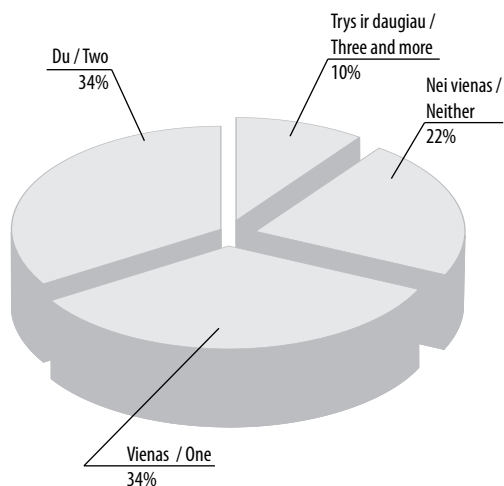
4 lentelė. Pirmiausiai gerintini studijų programos parametrai, siekiant pagerinti studijų kokybę (atsakymų skaičius proc. ir įverčio vidurkis)
Table 4. Study programme parameters which should be first improved seeking to improve study quality (number of responses in per cent and mean value)

STUDIJŲ PROGRAMOS PARAMETRAI / STUDY PROGRAMME PARAMETERS	UNIVERSITETŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ VADOVŲ ATSAKYMAI / ANSWERS OF UNIVERSITIES STUDY PROGRAMME MANAGERS		KOLEGIJŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ VADOVŲ ATSAKYMAI / ANSWERS OF COLLEGES STUDY PROGRAMME MANAGERS	
	PROC. / PER CENT	ĮVERČIO VIDURKIS / MEAN VALUE	PROC. / PER CENT	ĮVERČIO VIDURKIS / MEAN VALUE
Atitikimas darbo rinkos poreikiams / Meeting labour market demands	49	2,9	54	2,5
Turima materialinė bazė / Current material basis	46	2,4	66	2,7
Sąlygos dėstytojų profesiniam tobulėjimui / Conditions for teacher vocational development	48	2,5	48	2,7
Dėstytojų ir studentų, studijuojančių pagal programą, tarptautinis mobilumas / International mobility of teachers and students of the programme	24	3,2	57	3,2
Studijų medžiagos bibliotekoje tinkamumas ir kiekis / Suitability and amount of study material in the library	52	3,0	18	3,7
Atskirų studijų programos dalykų kokybė / Quality of separate study programme subjects	35	2,8	31	3,3
Dėstytojų kvalifikacija / Teacher qualification	38	2,1	31	2,9
Atitikimas tarptautiniams reikalavimams / Conformity to international requirements	31	3,1	45	2,2
Darbdavių dalyvavimas studijų programos komiteto veikloje / Employer participation in study programme committee activity	36	4,1	28	3,0
Studijų programos tikslų modernumas ir skaidrumas / Modern and transparent study programme goals	24	2,6	35	2,2
Studijų dalykų suderinamumas atsižvelgiant į studijų programos tikslus/ Compatibility of study subjects with regard to study programme goals	18	3,3	25	4,1
Vizituojančių dėstytojų dalyvavimas / Participation of visiting teachers	38	3,1	5	3,3
Absolventų dalyvavimas studijų programos komiteto veikloje / Participation of graduates in study programme committee activity	21	3,3	6	3,0
Studijų rezultatų apibrėžtumas ir aiškumas / Definiteness and clarity of study outcomes	13	3,3	12	3,6
Studijų rezultatų vertinimas / Definiteness and clarity of study outcomes	4	1,7	20	3,4
Atitikimas studijų krypčių reglamentui / Conformity to study field regulations	6	3,4	17	2,4

5 lentelė. Veiksniai, labiausiai paveikę universitetų ir kolegijų studijų programų kokybės gerinimą per paskutiniuosius trejus metus:
studijų programų vadovų nuomonė (proc. ir vidutinis įvertis)
Table 5. Factors impacted most on the quality improvement of universities and colleges study programmes during the last three years:
study programme managers approach (per cent and mean value)

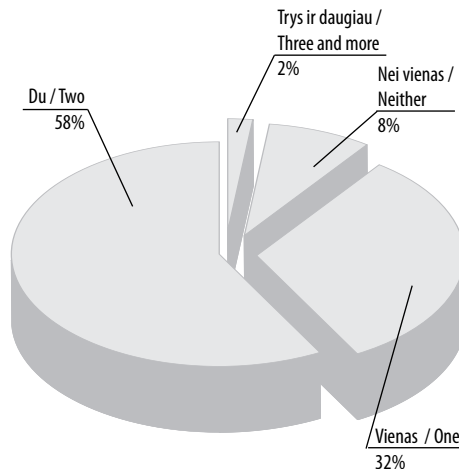
VEIKSNYS, ĮTAKOJANTIS STUDIJŲ PROGRAMŲ KOKYBĖS GERINIMĄ / FACTOR, IMPACTED STUDY PROGRAMMES QUALITY IMPROVEMENT	UNIVERSITETŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ VADOVŲ ATSAKYMAI / ANSWERS OF UNIVERSITIES STUDY PROGRAMME MANAGERS		KOLEGIJŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ VADOVŲ ATSAKYMAI / ANSWERS OF COLLEGES STUDY PROGRAMME MANAGERS	
	DALIS PROCENTAIS / PART IN PER CENT	ĮVERČIO VIDURKIS / MEAN VALUE	DALIS PROCENTAIS / PART IN PER CENT	ĮVERČIO VIDURKIS / MEAN VALUE
Darbo rinkos poreikiai konkrečioms kompetencijoms / Labour market demands for certain competencies	54	2,9	69	2,1
Nacionalinių ir ES dokumentų nuostatos / Dispositions of national and EU documents	55	2,2	50	1,8
Socialinių dalininkų rekomendacijos / Recommendations of stakeholders	39	3,2	77	2,8
Darbdavių pasiūlymai būsimiems studijų programos absolventams / Employers propositions for prospective study programme graduates	25	3,0	65	3,0
Dėstytojų patirtis, įgyta stažuocių metu užsienyje / Teachers experience acquired in traineeships abroad	52	2,8	39	3,1
Studijų programos absolventų įsidarbinimas / Employability of study programme graduates	46	3,2	45	2,7
Studijų programos absolventų nuomonė / Study programme graduates opinion	49	3,1	39	3,5
Būsimų studentų lūkesčiai / Expectations of prospective students	45	2,7	31	3,6
Naujausios literatūros analizė / Analysis of the up-to-date literature	48	2,7	24	3,9
Mokslinės ir technologinės pažangos iššūkiai studijų materialinei bazei / Challenges of scientific and technological progress for study material basis	25	3,5	39	3,3
Studentų patirtis, įgyta studijų užsienyje metu / Student experience acquired during studies abroad	18	3,6	18	3,0

3 priedas. STUDIJŲ PROGRAMŲ ATVIRUMAS IR STUDIJŲ PROGRAMŲ KOKYBĖ
 Appendix 3. STUDY PROGRAMME OPENNESS AND QUALITY

11 pav. Studijų programos tikslus atitinkančių nacionalinių projektų, kuriuose dalyvauja studijų programos dėstytojai ir studentai skaičius: universitetų studijų programų vadovų atsakymai (skaičius proc.)

Fig. 11. Number of national projects which meet study programme goals and involve study programme teachers and students: universities study programme managers answers (per cent)

12 pav. Studijų programos tikslus atitinkančių nacionalinių projektų, kuriuose dalyvauja studijų programos dėstytojai ir studentai skaičius: kolegijų studijų programų vadovų atsakymai (skaičius proc.)

Fig. 12. Number of national projects which meet study programme goals and involve study programme teachers and students: colleges study programme managers answers (per cent)